

איצ'ר פניני גאוני הדורות והחסידות

שנה ז' (תשס"ז)

מאמרים נבחרים מושקיות חמדה, שווים לכל נפש מבוזנים ומדוממים
מכתבם ומלשונם מותר הספרים הקדושים

זארא

זת'ר המבאר
הקט'ר והקב'ר

מוצאת ושיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" מר"ח
על שם ב"ק אדמו"ר רבי מאיר אבוהניא זע"א

לאור באור לשמים

"שבוודאי בדברי הקודש האלה יאיר

כל איש נשמתו הנקראת שמים"

(הרה"ק ר' מנחם מענדל מבראצלב זצ"ל)

ספריה

כשרה טובה לשרתי הסידות:

ספר אור לשמים המבואר

הרה"ק רבי מאיר זע"א מאפמא

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

אוצר פניני החסידות

אוצר כלום
לפרשת השבוע

וארא

מתורתו של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א
אמר הבעל שם טוב זצ"ל, מה שאמר רבנו הקדוש
(אבות פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך, רצה לומר שלא
תשמע להיצר הרע, ותדע מה ש'למעלה', הקדשה
והתפארת שבכל העולמות העליונים, היא 'מך', כדאיתא
במדרש (בראשית רבה צ ב) קדשתי למעלה היא מקדשתכם,
וכביכול ברוך הוא הוא מצפה לתשובה, ובמקום שבעלי
תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד:
(אור יצחק)

אוצר פניני החסידות

- א **יְרַע קֶדֶשׁ** | לעולם לא יֵאָשֵׁהוּ הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ שְׂאִינוֹ קְרוֹב לְעִבּוּדֵי הַתְּפִלָּה כְּרֵאִי
- א **עֲטֹרָה לְרֹאשׁ צִדִּיק** | אִף מִי שְׂאִין לוֹ שְׂכַל לְהַתְּפַלֵּל בְּכֹנֶנָה וְרַק מִתְּחַמֵּת דְּחָקוֹ צוֹעֵק מַעֲמָקָי לְבוֹ מַחֲזִיבִים מִן הַשָּׁמַיִם לַעֲנוֹת אוֹתוֹ
- א **אִמְרוּ נָעִם** | עֲצֵה טוֹבָה לְהַחֲזִיר לְהַתְּפַלֵּל עַל הַרְבֵּה וְשׁוּעוֹת
- ב **שַׁעַר יִשְׁשַׁכֵּר** | עֵקֶר הַתְּפִלָּה בַּעַת צָרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְזִכּוֹת לְגֵאֲלָה שְׁלֵמָה
- ג **בְּרַבֵּת אֲבָרֵם** | 'וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֲנִי ה' - בַּעַת צָרָה יֵדַע הָאָדָם וְנֶאֱמָר שְׂאִין לְמִי לְפָנוּת רַק לְהֵשֵׁךְ יִתְבָּרַךְ
- ג **תּוֹרָה אוֹר** | מֵה הַתְּשׁוּבָה עַל שְׂאֵלֹת 'לְמָה הִרְעֵתָה'
- ד **תּוֹרַת אֲמָת** | עוֹבֵד ה' צוֹעֵק כָּל לְבוֹ שְׂמֹתֵעָרִים פְּנִיּוֹת פְּעוּבוֹתוֹ
- ה **דְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל** | הַטּוֹעֵם מִתְּאֵאוֹת הַיָּצֵר נֶאֱבָד מִהַעוֹלָם וְהַמַּמָּאֵס וְקָץ בָּהֶם זוֹכֵה לְכָל הַטּוֹב וְלֹגֵן עֵדוֹ
- ה **נֵעִם אֱלִימֶלֶךְ** | הַבְּטָחָה מִפִּי צִדִּיק הוּא צוּרֵי הַמְּכַרְח לְהַתְּקִיָּם
- ה **בָּאוּ מִיָּם חַיִּים** | הַמִּתְּנַגֵּה בְּעִבּוּדוֹתָיו אֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׂאֵלוֹ הֵיךְ עוֹבֵד אֶת הַשׁ"י כְּרֵאִי לֹא הֵיךְ שׁוֹם מְקוֹם לְגֵאֲנוֹת
- ו **לְקוֹטֵי שִׁיחוֹת** | הַדְּגִישׁת רַש"י שֶׁעִנָּן הַמְּכּוֹת הֵיךְ לְלַמֵּד לְיִשְׂרָאֵל 'קְדֵי שִׁי'שְׁמַעוּ וְיִרְאוּ'
- ו **מִשְׁעֵנֵת מִשָּׁה** | בְּמּוֹפֵת הַמְּסָה נִתְבָּרַר הַחֲלוּק בַּעֲנִין הָאָמוּנָה בִּין יִשְׂרָאֵל לְאֲמוֹת הָעוֹלָם
- ט **הֵיכַל הַבְּרִיכָה** | יֵשׁ לְבָרַח מִעַצְבוֹת בְּכָל הַיְכָלֹת
- י **חֲמֻרָא טְבָא** | לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה - הַהֲבָדֵל בֵּין הַגּוֹיִם לְבֵנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּתַקְנוֹת הַמְּחֵר
- י **אוֹרְבֵי שְׁלוֹם** | בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבָרֵי יְרַחֵם הַקְּב"ה עַל עַם יִשְׂרָאֵל בִּין אִם יִהְיֶה רְאוּיִים בִּין לֹא יִהְיֶה רְאוּיִים
- יא **לֵב שְׂמָחָה** | בְּכָל יוֹם יֵשׁ לְהַרְגִישׁ הַתְּחַדְּשׁוֹת כְּמוֹ מַגִּוֵי לַיהוּדִי
- יא **תּוֹרַת מִשָּׁה** | אִף עַל פִּי שְׂאֵלֵי כְּטוֹוֹתִים בְּהַשׁ"י שְׂיִצְלֵם מִיַּד פְּרַעַה לֹא רָצוּ מִצַּד הַמּוֹרֵק לְשַׁחֵט אֶת תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם
- יא **יֵיטֵב לֵב** | הַדִּיּוּקִים בְּפִסּוֹק
- יא **פְּתוּחֵי חוֹתֵם** | לְבַעֲלֵי זְכוֹת הַתּוֹרָה יִהְיֶה קִיּוֹם לְעֵתִיד לְבוֹא וְהַרְשָׁעִים יֵאֲבָדוּ
- יב **בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד** | עֲשֵׂרֵת הַמְּכּוֹת כְּנֶגֶד עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁבִּקְשׁוּ הַמִּצְרַיִם לְמַנַּע מִיִּשְׂרָאֵל
- טו **עֲטֹרַת יִשְׂרָאֵל** | יְמֵי הַשׁוֹכְבִּים כְּמוֹ עֲשֵׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה
- טו **שִׁפְתֵי אֲמָת** | הַגְּלוֹת הֵיטָה בְּכֹנֶנָה מִיְּהוּדָת וּמִתּוֹךְ סֵדֶר | יֵשׁ דּוֹרוֹת שֶׁהַסְּדֵר הָרֵאִי לָהֶם הוּא גְלוֹת וְיֵשׁ שֶׁהַסְּדֵר הָרֵאִי לָהֶם הוּא גְאֲלָה
- טז **מֵאִמֵר וְיִזְקָאֵל** | הַקְּב"ה מְקַבֵּל הָעִבּוּדָה מִהַשְּׁפֵל שֶׁבַשְּׁפִילִים כְּמוֹ מִהַבְּעִלֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
- טז **מֵאוֹר וְשִׁמְשׁ** | כְּשִׁנְיָאֵל הָאָדָם עַצְמוֹ מַעֲט מַעֲט בְּעַל מַלְכוּת שְׁמַיִם יִזְכֶּה לְכִסּוֹף שְׁלֵא יִסּוּר מִמֶּנּוּ אִף לְרַגַע
- טז **תְּפִאָרוֹת שְׁלֵמָה** | מִתְּשׁוּבוֹת הַבוֹרָא עֲמָקוֹ מֵאִד וְאִין לְהַרְהֵר עַל אוֹדוֹת הַנְּסִיווֹת וְשֶׁלְּחִבְרוֹ טוֹב מִמֶּנּוּ
- טז **חֲמֻדַּת דּוֹד** | טַעוֹת הֵיא מֵה שְׁנוֹסָעִים לְצִדִּיקֵי רַק לְבַקֵּשׁ עֲבוֹר פְּרִנְסָה
- טז **מֵאוֹר עֵינַיִם** | יוֹתֵר טוֹב לְדַבֵּק עַצְמוֹ בַּתְּעַנּוּג הַרוּחָנִי
- יז **נֵעִם אֱלִימֶלֶךְ** | הַכְּנַעַת הַקְּפָלָה הֵיא עַל יְדֵי שְׂמָחָה
- יז **יִשְׁרֹשׁ יַעֲקֹב** | עֵקֶר הַתְּפִלָּה הֵיא שְׂבִיטֵת הַלֵּב קֹדֶם הַתְּפִלָּה
- יז **דָּגֵל מִחֲנֵה אֲפָרִים** | עַם בְּדוֹרוֹתֵינוּ שְׂמֻכּוֹנִים עֲבוֹר עַצְמָנוּ וְלֹא עַל צַעַר הַשִּׁכִּינָה שׁוֹמֵעַ ה' תְּפַלְתֵּנוּ
- יז **תְּפִאָרוֹת שְׁלֵמָה** | אִם הַתְּנַעֵץ אָדָם הַרְבֵּה קֹדֶם הַתְּפִלָּה לְהִכִּין עַצְמוֹ וְלֹא הַצְּלִיחַ לְכוּן אֵל יִפֵּל בְּרוּחוֹ
- יז **תְּפִאָרוֹת בְּנִים** | מוֹפְתִים עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה

אוצרות גאוני הדורות

- יח **חֲמֻדַּת יִשְׂרָאֵל** | עַל יְדֵי דְבוּר קִשָּׁה וְתַר הַקְּב"ה לְמַשָּׁה עַל הַעֲנַשׁ
- יח **הַלְכָה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל** | שְׂבָחוֹן שֶׁל הָאֲבוֹת שְׁלֵא חֲקָרוּ לְדַעַת שֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ אִף שְׁלֵא נִהְנוּ מֵאֲחֵרִים בְּחָנָם
- יט **טִירוֹת יָסוּף** | קֵל וְחִמְרֵי שְׂאִין עֲלֵיו תְּשׁוּבָה
- יט **אֲשֵׁל אֲבָרֵם** | בְּקֶשׁ פְּרַעַה לְהַסִּיר הַצְּפֹרְדִיעִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיט לְפִי שְׂאִין שְׁלִיטָה בּוֹ לְכַח הַבְּשׂוּף
- כ **צִבִּי עֲדִיו לְאִגּוֹן** | יָרֵאת מִשָּׁה לְזַבֵּחַ שְׁלֵה לְעֵינֵי מִצְרַיִם מֵאֲחֵר שְׂכִילוֹ לְזַבֵּחַ עֲזִים
- כא **פְּנֵי אֲרִיָּה** | הַהֲבָדָת לֵב פְּרַעַה מִמּוֹה שְׁלֵא מִתּוֹ מִמְּקוֹנָה רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל
- כא **הוֹדֵה יַעֲלָה** | ה' צָרָף אֶת בֵּית דֵּינּוּ כְּדֵי לְהַעֲנִישׁ אֶת הַמִּצְרַיִם
- כב **רִבִּידֵי יוֹסֵף** | עֵקֶר כַּח מִפֵּת בְּרַד הֵיךְ בְּשׂוֹדוֹת מַחוּץ לְעִיר
- כב **זִבְחַת הַשְּׁלֵמִים** | פְּרִישַׁת כְּפִים בְּמִקּוֹם תְּפִלָּה
- כג **תּוֹלְדוֹת יַצְחָק** | פְּרַעַה רָצָה שֶׁהַמְּטִיר שִׁנְרַד בְּמִפֵּת הַבְּרַד לֹא יִפְסַק
- כג **שָׁמַע שְׁלֵמָה** | עֲנָשָׁם שֶׁל מִצְרַיִם עַל שֶׁהָיוּ כְּפוּיֵי טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל
- כד **מְדַבֵּר קְדָמוֹת** | הַכְּרַת הַטּוֹבָה אִף לְדוֹמָם
- כד **מִקְטָב מֵאֲלֵיהֶו** | כְּפִית טוֹבָה לְדוֹמָם פּוֹגְמַת בְּמִדּוֹת הַנְּפִשׁ
- כה **תּוֹרַת בַּר נֵשׁ** | בְּחִיטֵת הַשֵּׁם 'מִשָּׁה' לְהוֹרוֹת עַל גְּדֵל מַעֲלַת הַכְּרַת הַטּוֹב
- כה **מַעֲשֵׂי צִדִּיקִים**
- לג **סַפִּיר וְהַלּוֹם** | הָאֵרָה חֲסִידִית מִן הַפְּרֶשֶׁה
- לז **זוֹהַר הַקּוֹדֶשׁ** | עַם פְּרוּשׁ כַּחְתֵּר וְהַכְּבוֹד

נושאים בפרשת וארא

עצות ודרכים לתפלה

זרע קדש

רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א

לעולם לא יי'אש האדם את עצמו שאינו קרוב לעבודת התפלה כראוי

אין לשום אדם מישראל לי'אש את עצמו כלל וכלל, ולא יאמר חס ושלום אני נפסק מקדשתי ותברך שמו, שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה, שגורא שאין לו דבור של קדשה שתעלה תפלתו לו ותברך שמו.

לא יי'אש עצמו בכל זאת, כי לא ידח ממנו נדח, והשוב כי לא כלו רחמי וחסדיו, ואומר ותברך (להלן לג יט) 'וחנתי את אשר אחן' אף על פי שאינו הגון וכדאי (ברכות ז).

מי שבשפל המדרגה ומשתוקק לפתח פיו בתפלה תשוקתו חשוכה מאד ומקבלת לפניו תכרה

וגם מאיש הזה שהוא בשפל המדרגה מאד ונסתמין דבריו ואינו יכול לפתח פיו כראוי לדבר לפניו ותברך שמו כלל, אף על פי כן ידע באמת שגם התשוקה הזאת שתפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו ותברך שמו כראוי אף שאינו יכול, זה גם כן רואה ותברך שמו וחשוב לפניו ותברך שמו.

יעשה תפלה מזה עצמו שמרגיש מרחק מאתו תכרה

וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפלה מזה בעצמו, שיצחק ויתחנן לפניו ותברך שנתרחק כל כך מאתו ותברך שמו שאין יכול לדבר כראוי, ויבקש מאתו ותברך שמו ורחמים ותחנונים שיחמל עליו ויפתח פיו שיכול לפרש

שיחתו לפניו ותברך שמו, שיהיה לו דבור כראוי ויוכל להתפלל פדת וכראוי ונכון, וכדאי יעזרהו ותברך שמו (ד"ה וידבר משה וכו'):

עטרה לראש צדיק

רבי יעקב צבי מפודיסוב זיע"א

אף מי שאין לו שכל להתפלל בכונה ורק מחמת דחקו צועק מעמקי לבו מחיבים מן השמים לענות אותו

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל (ו ה). דהנה אפלו לאיש פשוט שאין לו שכל להתפלל להשם ותברך בפונה הראויה, רק מחמת דחקו וצערו הוא צועק להשם ותברך ממעמקי לבבו, גם כן מחיבים מן השמים לענות אותו.

כי אפלו בשר ודם מצנה על לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט טז), וכל שפן הבורא ותברך שמו, וקל וחמור מי שיודע לבקש רחמים נענה בתפלתו, ומכל שפן פאן שיש שניהם כאחד, ששמעתי את נאקת בני ישראל שצועקים אלי ממעמקי לבם מרב צרתם ודחקם, וגם אני נתגליתי אליך בבחינת 'אני ה', שהוא רחמים פנ"ל, לכן בודאי תצליח בשליחותך ותוציא את בני ישראל ממצרים, ודוק:

אמרי נעים

רבי מאיר מד' יקוב זיע"א

עצה טובה להגיד להתפלל על הרבה ישועות

כבר בארנו במקום אחר בהא דאמרו ו"ל (פסחים קטו): 'לחם עני' (דברים טז ג) שעונין עליו דברים הרבה, שהוא על פי מאמרם ו"ל

עקר התפלה בעת צרה צריכה להיות לזכות
לגאולה שלמה

נודע דברי חז"ל (ברכות י:.) פי ד'ם נקרא
'תפלה' כמו שדרשו על הפתוח לא
תאכלו על הדם וכו' (ויקרא יט כה).

והנה מצינו בבני ישראל במצרים שהיו
עמוסים מני בטן גדורים בעצם קדשותם,
ועם כל זה באשר נתבשרו בבשורת הגאולה
נאמר 'לא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה
קשה' (וי ט), וגם 'כי טוב לנו עבד את מצרים
וכו' (יד יב) וכמו שנאמר (במדבר יא ה) 'זכרנו
את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וכו'
וכיוצא, וכל זה היה מפני חסרון הדעת, לאשר
פרעה היה יונק מהדעת פנודע מהאריות על
כן נשתבשו ונכבשו מרצונם תחת ידו.

וכן הוא בימינו, המתנאשים מן הגאולה יחשבו
להתפלל יותר רק על הפרנסה והשלום
בעת הגלות, וכן היה במצרים תפלתם להשם
יתברך מערבת, כי לא ידעו מה תפלתו, אם
לשלומם וטובתם בגלות מצרים – ראו פי
בעת שהלכו משה ואהרן אל פרעה לגאולה
הרע לעם הזה והכבידו עליהם יותר השעבוד,
אז חשבו עם כל זה לעמד בניסיון חבלי הגאולה
ולהתפלל העקר רק להגאולה.

באור 'אראד מתבוססת בדמיו ואמר לך חיי'
על דרך הג"ל

וזהו שאמר (יהזקאל טו ו) 'אראף מתבוססת'
– מערכת – 'בדמיו' – התפלה, כדברי
חז"ל בכרכות, פנ"ל שהיתה פננת תפלתם
מערכת ולא ידעו במה יבחרו לבקש ולהתפלל
על זה פנ"ל.

'אמר לך' – הנביא בשם הקדוש ברוך הוא
– בדמיו' – התפלה פנוכר – 'חיי'
– תתפללו רק על חיי העולם הטובים הנצחיים,
הינו הגאולה שלמה, ולא להשאיר בגלות חס
שלום, וכדוע שהגאולה נקרא חיים:

(תענית ח:.) ששאלו אם לבקש רחמים על שבע
או על חיים כי תרתי לא עבדו, ואמרו יבקשו
רחמים על שבע וממילא מאן דהיב שובקעא
לחיי יהב, עין שם.

נמצא אם אדם צריך להרבה ישועות, עצה
לזה היא להתפלל עליו שינצל מן
עניות, כי כל הדברים נכללים בעניות, כמו
שמצינו 'יחלץ עני (מחליו) [בעניו]' (איוב לו ט),
וכמו כן עני בדעת, על כן הוא כוללת ישועה
להנצל מעניות.

ועל זה נאמר 'תפלה לעני כי יצטרף' (תהלים
קב א), אשר כל התפלות מתעשפים
בתפלה של עני, הינו פנ"ל לכלל הכל בזה
התפלה שינצל מעניות, כי על כל פרט ופרט
אי אפשר לבקש, פי תרתי לא עבדו.

הרמז בפסוק 'הפלה ה'

וזה והפלה ה' הינו שהקדוש ברוך הוא יעשה
פלאות רבות, בין מקנה ישראל ובין מקנה
מצרים רומז על ישועה בעבודת ה' נקרא 'מקנה
ישראל', וישועות גופניות נקרא 'מקנה מצרים',
ונוכל להושע בכל ענינים יחד.

הגם דהוי תרי ענינים, עם כל זה יש עצה
להתפלל ולא ימות מכל לבני ישראל דבר,
פי עניות נקרא בשם מיתה רחמנא לצלן, כמו
שנאמר 'כי מתו כל האנשים המבקשים נפשך'
(שמות ד ט), הינו שיתפלל שבכל ענין לא יהיה
עניות, הן שלא יהא עני בדעת שהוא עבדות
ה', והן עניות בגופניות.

וזהו 'לחם עני שעונין עליו דברים הרבה',
הינו אם מתעשף כל התפלות להנצל
מן לחם עני אז נענין דברים הרבה ביחד:

שער ישיבנר

רבי חיים אלעזר ממיונקאטש זיע"א

פרשת וארא

כו" (ה כב), וְהָשִׁיב לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיֵּאָרָא אֵל וַגּוֹ'. וְצָרִיף לְהַכִּין מִה תְּשׁוּבָה הִיא זו עַל לְמַה הִרְעוּת.

מה ענין החטא שעבורו נגזרה הגלות הקשה גם לְהָכִין עֵינַי הַחַטָּא שֶׁבַעֲבוּרוֹ בָּא הַגְּלוּת בְּחֵמֶר וּבְלִבְנִים כּו', וּכְבָר נִגְזָר בֵּין בְּכִרִית בֵּין הַבְּתָרִים וְעַבְדוּם וְעוּנו אַתֶּם כּו" (בראשית טו יא), וְכָל כֶּף לְמַה.

כריאת שמים וארץ היתה כשתוף שמות הנהיה ואלקים – באור ענינים
אך הנה פתיב 'ביום' עשות ה' אלקים ארץ ושמם' (בראשית ב ד), שְׁלִבְרִיאַת שְׁמִים וְאַרְצָן שְׁתָּף שֵׁם הַיְהוָה בְּשֵׁם אֱלֹקִים. ובאור שני שמות אלו 'היה' ו'אלקים':

'אלקים' – לשון רבים, 'היה' – אחד, באור הענין
הנה 'אלקים' לשון רבים, כמו שֶׁנֶּאֱמַר 'כי אלקים קדשים הוא' (יהושע כד יט), וְיִהְיֶה הוּא אֶחָד. וְהַעֲנִין, דְּהֵנָּה פְּתִיב 'גדול ה' ומהלל מאד וְלִגְדֹלְתוֹ אֵין חֶקֶר' (תהלים קמה ג), וְאַיֲמִיתִי גְדוֹל כִּשְׁהוּא בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ כּו' (ראה זוהר ח"ג ה.).

גדלת הבורא נתפסת רק על ידי התפשטות זיו והארה מבחינת מלכותו
כי מהיות לגדלתו יתברך אין חקר ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, לא שיף לומר עליו לשון גדלה - כי אם בהתפשטות זיו והארה מבחינת מלכותו יתברך, וכדכתיב 'מלכותך מלכות כל עולמים' (תהלים קמה ג).

'אלקים' לשון רבים – התחלקות החיות וגלוי האלקות ברבוי חלוקי מדרגות
והנה התחלקות החיות מאור אין סוף לכל העולמות ברבוי התחלקות המדרגות בהרבה מיני תענוג לכל חד וחד לפום שיעורא

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' ו) (ב)

פרשת אברהם

רבי אברהם מסלונים זיע"א
'ויאמר אליו אני ה' – בעת צרה ידע האדם ויאמין שאין למי לפנות רק להשם יתברך
נרמז בפסוק זה הדרך הראויה לאיש ישראל בעת התעוררות והתגברות הדינים שבבחינת 'אלהים' לנגדו – שהיא על ידי מה שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'.

והינו שיהיה יודע ומאמין, שכל הנעשה עמו הכל הוא פחו והנהגותו יתברך המושל בכל, ואליו לבד פנה וישלף יקבו, באמונתו כי אין מלבדו היכול לחלצו ממצר.

על ידי כן תתעורר בו תשוקה לקרבת ה' וישכח מצרתו ויזכה להושע
ומזה יבא למדרגה אחרת במה שֶׁנֶּאֱמַר 'אני ה', והיא כי מפנותו אליו יתברך יהיה נתעורר בו תשוקת וחפץ קרבת אלהותו יתברך, עד שיבא על ידי זה להסיח דעתו מכל עניני הדחץ והלחץ המעיקים לו ממלי העלמא, ובזה תתעורר עליו מדת החסד שבבחינת 'אני ה' להושיעו מכל צרותיו:

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם וגו' (ו ב-ג)

תורה אור

רבי שניאור זלמן מליאדי זיע"א
מה התשובה על שאלת 'למה הרעתי'
הנה פרשה זו נאמרה תשובה על מה שֶׁנֶּאֱמַר למעלה וישב משה ויאמר למה הרעתי

וכן האהבה נמשכת על ידי בחינת 'אלקים' די'קא, וכמו שנאמר 'הללוהו בגבורתו הלוהו כרב גדלו' (תהלים קג ב), וכתוב 'ואהבת את ה' אלקיך כו' (דברים ו ה).

להיות האהבה להניח בבחינת בטול במציאות לבחינת דלית מחשבה כו' – צריך להיות תחלה על ידי בחינת אלקים, שיתבונן בגדלת אין סוף ברוך הוא והתפשטותו בנבראים, ומזה לשוב לאהבה את ה' דלית מחשבה כו'. והיגו על ידי בחינת חוד הניח באלקים.

באור וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הנה וגו' על דרך הג"ל

וזהו וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הנה, שעל ידי בחינת אלקים הוא גלוי שם הניח – ועל ידי זה נארא אל אברהם ויצחק כו' הם המדות אהבה ויראה כו' שגולדו מזה.

ועל זה נאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמם, שהוא חוד הניח באלקים להיות גלוי שם הניח למטה:

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי (ו ה)

תורת אמת

כבי יהודה לייב איינר מלובלין זיע"א עובר ה' צועק בכל לבו שמתערכים פניות בעבודתו

הנה בספרים הקדושים מצדיקי אמת זי"ע נאמר פרושים שונים על הפסוק הנה, אשר כל אחד מהם ידבר ויבאר כפי צעקת לבו אל ה' מדחק שלו.

ובספר אוהב ישראל מהרב הקדוש ממעזיבועז צוקלה"ה זי"ע איתא, שנה בצעמו

דיליה, היא הנקרא בשם 'אלקים' לשון רבים, על שם רבוי התחלקות בהתפשטות החיות מלמעלה, והיא היא התפשטות גדלתו ותברך בבחינת גלוי – שפירי וידעו גדלו ותפארתו – שעל פן הם מתענגים לחזות בנועם ה'.

באור 'אימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו'

וזהו 'אימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו'. 'עיר' נקרא מה שמקבץ ממכה בתים, ו'בתים' הם צרופי אותיות, וכמו שאיתא בספר יצירה (פ"ד מט"ו) שתי אבנים בונות שני בתים, דהינו בחינת אותיות והמשכות התחלקות החיות בכמה בתים ומדרגות, כמו השכל שמתחלק באותיות המחשבה על דרך משל.

כך התפשטות גדלתו ותברך מתחלק בכמה בחינות התחלקות ורבוי התענוגים בכל עולמות לכל חד לפנים שעורא דיליה, ואז נקרא 'אלקים' לשון רבים, על שם רבוי התחלקות בהתפשטות החיות בבחינת גלוי לעולמות ונבראים.

'הנה' נקרא 'אחד' – החיות בשרשה קדם המשכחה בהתחלקות ורבוי

מה שאין פן הנו"ה נקרא 'אחד', שהנו"ה הוא בחינת מקור כל היות ושרשא דכולא קדם שפא לידי המשכה בבחינת גלוי בעיר אלקינו כו'.

היראה והאהבה נמשכים על ידי בחינת 'אלקים'

והנה מבחינת אלקים נמשך למטה בחינת היראה. וכמו שנאמר 'והאלקים עשה שי'ראו מלפניו' (קהלת ג יד), וכתוב 'את האלקים ירא' (שם יב יג), וכתוב 'את ה' אלקיך תירא' (דברים ו ג).

כי בבחינת 'הנה' לית מחשבה תפיסא ביה, רק בבחינת 'אלקים', הוא התפשטות גדלתו ותברך, תפל על האדם אימה ויראת בשת כו'.

ומליכו לגיהנם רחמנא לצלן, רק כשהוא קץ וממאס בתאוות היצר הרע אזי יש לו הנאה ממנו, שעל ידי זה זוכה לכל הטוב ולגן עדן, כמבאר במשל הזונה בזהר הקדוש תרומה (קסג). עין שם.

והנה ידוע מלך זקן וכסיל הוא היצר הרע, עין שם, זהו הפרוש מן שטיא הינו היצר הרע, לית הניא אלא מן קציא, כשהוא קץ וממאס בו אזי יש לו הנאה ממנו, שעל ידי זה זוכה לכל הטוב פנ"ל:

וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים (ו יא)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א

הבטחה מפי צדיק הוא ציווי המכרח להתקים

וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים. לפי פשוטו אינו מוכן פרושו, ורש"י ז"ל פרוש בטוב טעם.

ולפי ענינינו יש לומר, דהנה כשבאים בני אדם אל הצדיק בדבר היצטרכותם, למשל שיפעל להם איזה דבר אצל אדון ושלטון, אזי אומר הצדיק לאדם הזה השלטון ימלא משאלותיך ולא יהיה באפן אחר, והוא כמצוה מפי הצדיק שאל יעשה באפן אחר.

וזהו ויצום אל בני ישראל ואל פרעה כו', פרוש, זה שתאמר הגאולה לישראל היא הצווי בעצמו אל פרעה, אף על פי שלא יאמרו משה ואהרן רק לישראל, לא יהיה באפן אחר ויכרח להוציאם על ידי הדבור והצווי שתאמרו לישראל, וק"ל:

היה נאקת בני ישראל, אשר מצרים מעבדים אתם, פרוש פי זה היו מתחרטים על מה שלא צעקו אל ה' מקדם, טעם שהיה להם הדחקות ממצרים, ולמה המתינו עד שהמצרים היו הגורמים להם לעבודת ה', וזה שמע השם תברוך, עין שם.

ונראה עוד, פי 'מצרים' מורה על פניות, וזהו נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם, פרוש פי כל מי שרוצה להיות עובד ה' צועק לבו על אשר מתערכים פניות בעבודתו, ובכל שעה הוא עושה תשובה על זה, ומורה על זה הראשי תבות אית נאקת בני ישראל, גימטריא שם ס"ג, שהוא בבינה, שרש התשובה:

כא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו (כא דבר אל פרעה מלך מצרים, המשל אומר: מן שטיא לית הניא אלא מן קציא, וידבר משה לפני ה' וגו', שמו"ד ה) (ו יא)

דברי ישראל

רבי ישראל ממודו"ץ זיע"א

הטועם מתאוות היצר נאכד מהעולם והממאס וקץ בהם זוכה לכל הטוב ולגן עדן

איתא במדרש על הפתוח 'בא דבר אל פרעה מלך מצרים': המשל אומר מן שטיא לית הניא אלא מן קציא, עד כאן לשונו. והפרוש הפשוט עין שם במפרשי המדרש.

ויש לומר עוד, דהנה כל דבר מאכל כשאדם הוא תאב אל המאכל ואוכל וטועם ממנו יש לו הנאה ממנו, מה שאין כן כשהוא קץ וממאס בהדבר המאכל שהוא ואינו טועם ממנו הלא אין לו הנאה ממנו כמובן.

לא כן היצר הרע הוא בהפך, כשהוא טועם מתאוות היצר הוא מאבידו מן העולם

אחר שפָּכַר עֲשֵׂה שְׁלִיחוֹת הַמְּקוֹם פַּעַם וּשְׁתִּימֵם לְבַנְי יִשְׂרָאֵל וּלְפָרְעָה, וְהִזָּה מְקוֹם לֵאמֹר בְּלִבְכוּ מִן הַסֵּתֶם אֲנִי כְּדַאי וְנֵרְאוּי לְשְׁלִחוֹת הַזֶּה, לֹא כֵן, כִּי תִכְרַף כְּאֲשֶׁר וַיִּדְבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגוּמַר דְּבַר אֶל פְּרַעְזָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם (פסוק כט), הִנֵּה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' הֵן אֲנִי עֹרֵל שְׁפֹתַיִם וַאֲיִךְ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרַעְזָה (פסוק ל), 'אֵלַי' דִּיקָא כְּאֲמֹר, כִּי לֹא זֶה מְקַטְנֹתוֹ וְעִנְיָנוּתוֹ, וְעַמֵּד בְּשֵׁלוֹ לֹמַר 'שְׁלַח נָא כִּיד תְּשַׁלַּח'.

וְה' הַרְוָה לְלִבְבִי דַע אֲמִתּוּת שְׁבִירֹת לְכַבוּ וְדַכְאוֹת רִוְחוֹ אֲמַר לוֹ 'רֵאֵה נִתְתִּיךְ אֱלֹהִים לְפָרְעָה' וְגוּמַר (ד ט), שׁוֹפֵט רוֹדֵה לְרִדּוֹתוֹ בְּמִכּוֹת וַיְסוּרִין וְרַק 'אַתָּה תְּדַבֵּר' וְהוּא בְּנֵדַאי 'שְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצוֹ' (פסוק ב), וְמָה שְׁלֹא יִרְצֶה לְשַׁלַּח תִּכְרַף, הוּא עֲבוּר שְׂאֵנִי אֲקַשֶּׂה אֶת לְבוֹ וְגו' לְמַעַן הִרְבִּיתִי אֶת אֲתַתִּי (פסוק ג), אֲכַל אֵין שׁוֹם מְנִיעָה מֵאֲתַךְ וְרַק אַתָּה הוּא הַרְאוּי לְכָל זֶה:

וְאֲנִי אֲקַשֶּׂה אֶת לִבְ פְּרַעְזָה וְהִרְבִּיתִי אֶת אֲתַתִּי וְאֵת מוֹפְתֵי כְּאֲרִץ מִצְרַיִם ('וְאֲנִי אֲקַשֶּׂה' מֵאֲחַר שֶׁהִרְשִׁיעַ וְהִתְרִים כְּנִגְדֵי וְגַלּוּי לְפָנָיו שְׁאֵין נִחַת רוּחַ בְּאֲמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְתֵת לִבְ שְׁלֵם לְשׁוֹב, טוֹב לִי שִׁיתְקַשֶּׂה לְכוּ לְמַעַן הִרְבּוֹת בּוֹ אוֹתוֹתַי וְתִכְרִיו אֶת גְּבוּרָתִי, וְכֵן מִתְנוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְבִיא פְּרַעְזִיּוֹת עַל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּדֵי שִׁישְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ, רש"י (ד ט) א)

לְקוּטֵי שִׁיחוֹת

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א
הַרְגֵשׁת רש"י שְׁעִנּוּ הַמְכוֹת הִיָּה לְלַמַּד לְיִשְׂרָאֵל
'כְּדֵי שִׁישְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ'

לְפִי מֵה שְׁפֹתַי רש"י 'לְמַעַן הִרְבּוֹת בּוֹ אוֹתוֹתַי וְתִכְרִיו אֶת גְּבוּרָתִי', 'כְּדֵי שִׁישְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ' – הִרִי זֶה עֲנִינְן נֹסֵף בְּכַנְתַּת הַמְכוֹת – כְּדֵי לְלַמַּד אֶת יִשְׂרָאֵל.

הם המדברים אל פרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן (ו) (כז)

בְּאֵר מִיָּם חַיִּים

רבי חיים מטשורנוביץ זיע"א

הַמִּתְנַגֵּה בַעֲבוּרָתוֹ אֵינוֹ יוֹדַע שְׂאֵלוֹ הִיָּה עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁי כְּדַאי לֹא הִיָּה שׁוֹם מְקוֹם לְנִאֲנוֹתוֹ

'הם הַמְדַבְּרִים אֶל פְּרַעְזָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר 'הוּא', הוּא לֹמַר שֶׁהוּא כֵן מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוֹפוֹ, כְּמֵאֲמַר חַז"ל (מגילה יא), הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵן בְּצִדְקָן מִתְחַלְתָּן וְעַד סוֹפָן וְכוּ'.

וְגַם אָנוּ נֹאמַר: הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּקַטְנֹתָם וְעִנְיָנוּתָם מִתְחַלְתָּם וְעַד סוֹפָם, וְלֹא נִתְגָּאוּ כָּלֵל לֹמַר שְׂאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹחֵר בְּשְׁלוּחִים אַחֲרֵים כִּי אִם בְּהֵם, אוֹ שְׂיֵאמְרוּ הִנֵּה אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים רְצוֹן הַמְּקוֹם, וַיִּתְגָּאוּ בְּזֶה כְּדִרְךְ אֲנִשִּׁים שְׂאֵינִם בְּעַלִּי שְׁכָל וּבִינָה הַמִּתְנַגְּאִים בְּמָה שֶׁהֵם עוֹבְדִים אֶת הַבּוֹרָא, וְאֵינִם יוֹדְעִין כִּי אִם הִיוּ עוֹבְדִין לְהַבּוֹרָא לֹא הִיוּ מִתְנַגְּאִין בְּשׁוֹם אֲפֵן.

כִּי זֶה הַרְאוּשׁוֹן וְרֵאשׁוֹנָה בַעֲבוּרַת הַמְּקוֹם, אֲשֶׁר עַל יְדֵי עֲבוּרָתוֹ אָדָם קוֹנֵה לוֹ לִבְ נִשְׁבֵּר וְנִדְבָה לְהִיּוֹת נִכְנַע וְשֹׁפֵל לְפָנָיו כָּל אָדָם – אֵף לְפָנֵי הַפְּחוֹת שֶׁבְּפַחוֹתַיִם, כִּי יוֹדַע אֲשֶׁר לְפִי עֲרַךְ שְׁכָלוֹ וּמְקוֹמוֹ וּמַעֲמָדוֹ לֹא הִתְחַלִּי עֲדִין בַעֲבוּרַת בּוֹרָאוֹ. וְזֶה אֲשֶׁר לְבוֹ מִתְנַגֵּד כְּאֲשֶׁר עוֹשֶׂה אֵיזָה מַצְוָה אוֹ לְמוֹד תּוֹרָה וְכְדוּמָה, יִהְיֶה לְבוֹ נְכוּן בְּטוֹת שְׁלֹא הִתְחַלִּי לַעֲבֹד לְבוֹרָאוֹ אֵף עַל תְּנוּעָה קְלָה.

הַרְמוּזִים בְּלִשׁוֹנוֹת הַפְּסוּקִים בְּפִרְשָׁה

וּמִגִּיד הַכְּתוּב עוֹד בְּדַבְּרֵים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּאֲרִץ מִצְרַיִם (פסוק כח), מֵה שְׁדַבֵּר עִמּוֹ בְּאֲרִץ מִצְרַיִם עֲצָמוֹ

הכבדת לב פרעה והמכות היו עבור ו'ירעתם כי אני ה'

ומפרש ענין זה בכתוב בריש פרשת בא כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו ולמען תספור באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי כם וירעתם כי אני ה' (לעיל י א-ב). והינו דהכבדת לב פרעה ועקר המכות (והרבייתי את אתתי ואת מופתי) היו בשביל ישראל.

תמיהה שהרי המכות היו כדי להעניש את המצרים על השתעבדותם בישראל וכן כדי שידעו את ה'

ולכאורה מהו ההכרח בזה, והרי בלאו הכי מקרח שיבואו הפרעניות בשביל לענש את המצרים, וגם את הגוי גו' דן אנכי (בראשית טו יד), וכן כדי שידעו מצרים כי אני ה', ומהו הענין שזהו גם כדי שישראל יראו?

כל מטרת הבריאה ומאדעות העולם – עבור ישראל והתורה

ויש לומר הבאור בזה: ידוע שכל הבריאה אינה מציאות בפני עצמה חס ושלום, אלא נבראה מאת ה', בכונה, שהיא – בשביל ישראל ובשביל התורה (רש"י ריש פרשת בראשית. וראה תנחומא (באבער) שם יוד).

וכשם שהוא בעצם הבריאה, שפלה היא בשביל ישראל ובשביל התורה, פן הוא בכל המאדעות שבעולם, שאינם דבר בפני עצמו, אלא כלם, בכלל ובפרט, הם בשביל ישראל והתורה.

ומזה מוכן, שכל המאדעות שבעולם, נוסף על היותם בהשגחה פרטית מאת הקדוש ברוך הוא, הרי אמתית ענינם כשבאה מזה תועלת לישראל ולתורה.

גם מאדע שנתפרש טעמו הפרטי, פנימיות

כונתו עבור עם ישראל

וכשם שהוא בדברים הנעשים בעולם בכלל, פן הוא גם בדברים שנתפרשו טעמם וסבתם, שהם בשביל פונה מסימת, בפנימיות, השלמות האמתית בזה כשהיא בשביל ישראל.

וכנ"ל, דכיון שאין העולם מציאות בפני עצמו, הרי גם הגלוי אלקות שעל ידו נשלם כאשר הגלוי נמשך וקא לישראל.

ישוב התמיהה בענין הפרענות שהביא הכורא על המצרים ופרעה

ועל פי זה מוכן גם בנדון דנן, דאף שהדבר שהקדוש ברוך הוא נפרע מפרעה ומצרים ומתקמת הגזרה וגם את הגוי גו' דן אנכי – הוא מצד ישראל, שבה נהקמה הבטחת ברית בין הבררים לאברהם אבינו ועבדום ונענו אתם ארבע מאות שנה וגם את הגוי גו' דן אנכי.

וכמוכן גם בפשטות דהרי זה ענש על אמות העולם שפא בסבת שעבודם את בני ישראל בעבודת פרוך וכו', וגם בזה דינדעו מצרים כי אני ה' – מכל מקום, סוף סוף לא נשלמה על ידי זה בתכלית המטרה שהיא בשביל ישראל.

באור דיוק לשון רש"י על פי הנ"ל

וזוהו מה שכתב רש"י (שבפרושו נרמזו עניני יינה של תורה) בהתחלת הענין ואני אקשה את לב פרעה והרבייתי את אתתי ואת מופתי גו' – טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותפירו את גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא מביא פרעניות על האמות עובדי כוכבים כדי שישמעו ישראל וייראו, 'דכל' פרעניות על אמות העולם גם כשהיא בשביל רעתם כו', גם זה הוא בשביל ישראל.

בעת נבואתו על נבוכדנאצר, היה יחזקאל נביא ידוע במשך כמה שנים, ורב בני ישראל האמינו בו פנביא, ומכל מקום מוסיף כאן נבואה זו ו'לך אתן פתחון פה בתוכם גו', ש'בני ישראל יראו שנתקיימה נבואתו ויאמינו בדבריו.

והקדוש ברוך הוא עושה מלחמת נבוכדנאצר ומצרים שהיו אז ב' ממלכות אדירות והנה מארע גדול ביותר שהשתתפו בו אלפים ורכבות אנשי חיל כו', וכל זה בשביל ש'לך אתן פתחון פה', שיבוא מזה תועלת לישראל, ולא רק לכלל ישראל, אלא אף למתי מספר דבני ישראל (שלא האמינו ביחזקאל).

התחזקות בני ישראל בכטחון בידעם שכל מארעות העולם - אפלו אצל האמות - הוא עבדכם

ויש להוציא מכאן הוראה בעבודת האדם בזמן הזה: נוסף על העקר ש'בני ישראל צריכים לידע שכל מה שנעשה בעולם, אפלו בין אמות העולם, הכל הוא בשביל ישראל, וכדאימתא בילקוט (ישעיה ס רמו תצט) שהקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל 'בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם', ולכן אין לבני ישראל לירא, אלא להתחזק בכטחונם בה' ולהתאמץ יותר בשמירת התורה ומצות בפעל ממש פהכנה לגאולה העתידה לבוא בקרוב ממש.

למור והוראה נפלאה מדברי הנביא - אין להמנע מהשתדלות בהשפעה על סביבתו בתואנה שרק מתי מעט ישפיעו מכך

למדנים מההפטורה כיצד יש להשתדל אפלו בשביל מתי מספר מבני ישראל, לקרבם לתורה ומצות, ולא לעשות חשבונות דמאחר שיכול להשפיע רק על מתי מספר דבני ישראל, כי שאר בני ישראל סביבו הם כבר שומרי תורה ומצות, ובפרט שגם על אלו ספק אצלו אם יכול להשפיע לקרבם לעבודת השם, לכן חושב שמוטב לו שיתעסק עם

הטעם שהפסוק 'ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני ה' נכלל בהפטרה

על פי הנ"ל יש להוסיף באור בזה שגם הפסוק 'ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני ה'' (יחזקאל כט כא) נכלל בהפטרת פראשתנו, אף שלכאורה הוא ענין בפני עצמו (שאינו שייך לגוף המלחמה, חרפן מצרים על ידי נבוכדנאצר):

נבואתו של יחזקאל על פרעה ועל מצרים נתפרש הטעם על חרפן מצרים 'יען היותם משענת קנה לבית ישראל' (שם פסוק ח).

וכן נבואתו על נבוכדנאצר נאמר הטעם שנבוכדנאצר הוא זה שיקבש את מצרים שהעביר את חילו עבדה גדולה אל צר וגו' ושכר לא היה לו ולחילו מצר על העבדה אשר עבד עליה לכן וגו' הנני נתן לנבוכדנאצר וגו' את ארץ מצרים וגו' פעלתו אשר עבד בה נתיי לו את ארץ מצרים אשר עשו לי' (שם פסוקים יח-כ).

והינו, שבשניהם נתפרשו בהנבואה הסבה והטעם, הן לחרפן מצרים והן לזה שהקדוש ברוך הוא יתן את ארץ מצרים לנבוכדנאצר, ויתרה מזו, מפרש וידעו כל ישרי מצרים כי אני ה', הרי שבוזה כבר היה גלוי אלקות באפן נעלה.

ואף על פי כן מוסיף בסוף הנבואה 'ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני ה' - שבוזה מדגש, שהמטרה והתכלית דכל ענינים אלו הנעשים מאת ה' היא בשביל ישראל.

תוספת הדגשה בפסוק הנ"ל

ובפסוק זה יש תוספת הדגשה בזה גופא: בעת נבואתו על מצרים, ופשיטא

וַיִּצְרִיךְ להכין מה שהשיב משה לפרעה. אֶפְשָׁר לומר, בְּזֶה שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת הַמַּטֵּה

וְהִיָּה לַתְּנִינִי, וְאַחַר כֵּן בָּלַע מִטֵּה אֶהָרֶן אֵת מִטּוֹתָם, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ אֶל הַמוֹפֵת וְלֹא רָצָה לְהֶאֱמִין בְּהֵשֶׁם יְתִבְרָךְ, אֲבָל יִשְׂרָאֵל, כִּינּוּן שָׂרְאוֹ הָאוֹתוֹת כְּתִיב וַיֵּאֱמֶן הָעַם בֵּה' (שמות ד לא). וְזֶהוּ הַחֲלוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין אַמּוֹת הָעוֹלָם, שִׁישְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם יְרֵשָׁה מֵאַבּוֹת הַקְּדוֹשִׁים.

וּבִזְזָה גניחה מה שה' צוה למשה שילך אל בני ישראל בתחלה קדם שילך לפרעה, שיִרְאֶה חֲלוּק בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָרְעָה, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֶאֱמִינוּ וּפָרְעָה לֹא רָצָה לְהֶאֱמִין, גַּם לֹא הוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק בְּזָכוֹת הֶאֱמִינָה, עַל כֵּן צִוָּה שִׁילְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַחֲלָה כַּכֵּן:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֶהָרֶן נֹטֵה אֵת מַטֵּךְ וְהָךְ אֵת עַפְרֵי הָאָרֶץ וְגו' (ח יב)

היכל הַפְּרָכָה

כִּי יִצְחָק אֵיזִיק מִסּוּמְאָרְנָא זִיע"א

יֵשׁ לְכַרַח מֵעַצְבוֹת כֻּכַל הַיְכָלָה

וְרַב אלו התאוות באו ממרה שחרה ועצבות וְזִמְתַּת הַנְּחָשׁ, וַיִּצְרִיכֵן לְבַדֵּחַ עֲצָמוֹ בְּכָל הַיְכָלָת שְׁלֵא יִתְגַּבֵּר עָלָיו מְרָה שְׁחָרָה – שֶׁהִיא מִמַּשׁ אֱלֹהִים אַחֲרִים, אֶל זֶר, אֶל גִּבְרָה, אֶל אַחֲרָה.

וְזֶהוּ וְהָךְ אֵת עַפְרֵי הָאָרֶץ: סוד עפר דקלפה. וְכִינּוּן שֶׁהָפּוֹ כָּל אֱלֹהִים אַחֲרִים וְנִפְלֹה, וְלִכֵּן וְלֹא יִכְלוּ הַתַּרְטֻמִּים לְהוֹצִיא, כִּי מִפָּה זֹאת מְבַטֵּל כָּל כַּח אֱלֹהִים אַחֲרִים וְהַפְּשׁוּף וְכָל כַּח הַטְּמְאוֹת:

עֲצָמוֹ לְעֹלוֹת מַעֲלָה מַעֲלָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְעַבּוּדַת הָשֵׁם.

וּמִשְׁמִיעֵנוּ הנביא בהפטורה זו, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֵׂה מְלַחְמוֹת גְּדוּלוֹת וְאֲדִירוֹת, בְּשִׁבִיל הַתּוֹעֵלַת שְׂתַצָּא אֶפְלוֹ לַמְּתִי מִסְפָּר דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁישְׁמַעוּ לְדַבְרֵי הַנְּחָמוֹת שֶׁל יְחִזְקָאֵל הַנְּבִיא.

וְכֹל שֶׁפֶן וְקָל וְחִמְר שְׁפָדַאי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְעֲשׂוֹת כָּל הַתְּלוּי בּוֹ לְקַרֵּב אֶפְלוֹ עוֹד אֶחָד שִׁינִיחַ תְּפִלִּין, וַיִּשְׁמַר שִׁבְתָּ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה.

וְהָרִי פֶּסֶק דִּין בְּרוּר בְּרַמְב"ם (תשובה פ"ג ה"ד), לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם עֲצָמוֹ שְׁקוּל וְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ שְׁקוּל, 'עֲשֵׂה מְצוּה אַחַת הָרִי הַכְרִיעַ אֵת עֲצָמוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ לְכַף זְכוֹת וְגֵרָם לּוֹ וְלָהֶם תְּשׁוּעָה וְהַצְּלָה'.

הִינּוּ שְׁעַל יְדֵי שִׁיפְעַל עַל כָּל פְּנִים עַל עוֹד אֶחָד לְעֲשׂוֹת מְצוּה אַחַת, יִתְכַּן שְׁזָהוּ הַדְּבָר שִׁיכְרִיעַ כֵּן הַמְאֻזְנִים לְכַף זְכוֹת וַיַּזְרוּ עוֹד יוֹתֵר אֵת הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, תַּכְּף וּמְיָד מִמֶּשׁ (חל"ו עמ' 35 ואילך):

כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פְּרַעַה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מוֹפֵת, וְאִמַּרְתֶּם אֶל אֶהָרֶן קַח אֵת מַטֵּךְ וְהַשְׁלַךְ לִפְנֵי פְרַעַה יְהִי לַתְּנִינִי (ו ט)

מִשְׁעֵנַת מִשָּׁה

כִּי יַחִיאֵל מִשָּׁה מִיֵּאֲדִימָלַע זִיע"א

כַּמּוֹפֵת הַמַּטֵּה נִתְבַּר הַחֲלוּק כַּעֲנִין הָאֲמוּנָה כִּינּוּן יִשְׂרָאֵל לְאֲמוֹת הָעוֹלָם

תַּבַּת 'לָכֶם' מִיְתָר. בְּשֵׁם דּוּדֵי אֲדַמּוּרֵי הַרֵב הַקְּדוּשׁ מוֹרְנוּ דוּד מְקַאָּק וְצ"ל, אָמַר, כִּי יִדְבַר פְּרַעַה לְמִשָּׁה, כִּינּוּן שֶׁאֲתָם אוֹמְרִים שֶׁשֵּׁם יְתִבְרָךְ בְּרָא כָּל הַבְּרוּאִים, לָמָּה לֹא אָמַר לָכֶם רַק לִישְׂרָאֵל שִׁיעַבְדוּ אוֹתוֹ, וְזֶה תַּבַּת 'לָכֶם', שְׁרוּצָה רַק בָּכֶם, כֵּן שְׁמַעֲתִי.

הקדוש ממאגלניצא זצ"ל שפרש בין עמי ובין עמך.

הינו שהסוף הוא שאגאל את ישראל בין אם יהיו עמי' בין אם חס ושלום יהיו חוטאים שיהיו עמך' של פרעה, אף על פי כן אשים להם פדות, ודברי פי קדשו במליצתו חן ושפתים ישק:

לב שמחה

רבי שמחה בונם מגור זיע"א

בכל יום יש להרגיש התחדשות כמו מגורי ליהודי

בכל יום יהיו בעיניך פחדשים (רש"י דברים כו טו) — כל יום להרגיש התחדשות כמו מאינו יהודי ליהודי, כאשר הגידו על היהודי הקדוש ו"ל, ולכן נקרא ה'יהודי'.

הרמז בפסוק למחר יהיה האת הזה'

זה הרמז ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר וגו', כל 'מחר' יהיה האות הזה, כל אחד מישראל יכול שיהיה בו האות הזה — להרגיש כל יום הברל כמאינו יהודי ליהודי.

באור נוסף בל'מחר יהיה האות הזה' — לכל יהודי אות בספר תורה

'למחר' יהיה האת הזה' — כל איש יהודי יש לו חלק בתורה יש לו אות בתורה, כדאימא ששים רבוא אותיות לתורה כנגד ששים רבוא נשמתין ד'ישראל, וכתוב 'ותמלא הארץ אתם' (שמות א טו) — כל אחד האות שלו הכנה לקבלת התורה כפי מה שמשמרו (שנת תשמ"ב):

ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה' אלקיננו הן נזבח את תועבת

ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה (ח ט)

חמרא טבא

רבי אברהם שמחה מבארנוב זיע"א

'למחר יהיה האת הזה' — ההכל בין הגוים לבני ישראל הוא בתקנת המחר

אמות העולם אם יש להם עתים טובים אזי מתאצשים מן הפרעניות ונדמה להם פי מן הנמנע להרע להם, בראתם את רום הצלחתם, וגם פן להפך, אם ירע מזלם והעתים משתנים להם לרעה, אזי תכף נזכבה תוחלתם ונשברה תקנתם שעוד ייטב להם למחר.

אכן להבדיל בני ישראל, אף בעת שעומדים ברום המעלה וההצלחה תאיר להם כשמש בצפירים, עומד לנגד עיניהם מאמר ר"ן"ל (אבות פ"א מ"ו) אל תתיאש מן הפרעניות רחמנא לאלן, וכן מאמר הפתוב (משלי כו א) 'אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום', וכן אם חס ושלום הם בעת צרה לפס בטוח בהמשגית העליון כי לא לעולם יזנח, רק עוד מחר והיה הכל טוב.

זהו שיש לומר ושמתי פדת בין עמי ובין עמך', זה הוא ההבדל ביניהם, אשר 'למחר יהיה האת הזה', כי איש הישראלי פחד של מחר לפניו תמיד כי לא תדע מה ילד יום, וכמו כן לטובה יצפה אשר ענתה כי צדקתי ביום מחר' (על פי בראשית ל ג), מה שאין פן באמות העולם וכמבאר:

אוהב שלום

רבי חיים מאיר יחיאל ממגלניצא זיע"א

בסופו של דבר ירחם הקב"ה על עם ישראל בין אם יהיו ראויים בין לא יהיו ראויים

ושמתי פדת בין עמי ובין עמך. שמעתי בשם כבוד קדשת אבי זקני מורי ורבי

מצרים לעיניהם ולא יסקלנו (ח כב)

תורת משה

רבי משה סופר זיע"א

אף על פי שישאל בטוחים בהשי" שיצילם מיד פרעה לא רצו מצד המוסר לשחט את תועבת מצרים לעיניהם

ויאמר משה לא נכון לעשות בן וגו', הן נזנח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו. יש לבאר, שאינו ראוי לנו מצד המוסר לעשות דבר אשר ידענו שלא יסבלו המצרים וירצו לסקלנו, אם גם יודעים אנחנו שבפנינת השם יתברך ידנו תקיפה עליהם ולא יוכלו להרע לנו, בכל זאת לא נוכל מדרך המוסר לעשות כזה, וזה פרושו, ולא 'נכון' ולא כפאר חשדת אותנו לאנשים בעלי מדות רעות כמה שאמר 'ונוסף גם הוא על שנאינו' (שמות א י):

ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקלות יחלזון והכבד לא יהיה עוד למען תדע כי לה' הארץ, ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים, והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל (ט כט-לא)

ייטב לב

רבי יקותיאל יהודה מסיגעט זיע"א

הדיוקים בפסוק

יש להבין, תחלה אמר 'לה' הארץ, אחרי זה הוסיף 'הנני' אלקים'. גם מה ענין לבאן אמרו והפשתה והשערה נכתה וגו', עין רמב"ן שעמד על זה.

השם יתברך מצמצם אורו בעולם הזה עד שנתנה הבחירה ביד האדם לעבר חלילה את רצונו, וכל זה מחסדו כדי לשלם שכר טוב ליראיו

והנראה לבאר בזה, כי כאן רומז לדברי התנ"א (שער היחוד והאמונה) שפרש' וידעת היום והשבת וגו' כי הנני הוא האלהים

וגו' (דברים ד ט), כי שם הנני"ה ברוף הוא מורה על גדלתו, בחינת חסד המתהווה כל היות מאין לי, ושם אלהי"ם בחינת צמצום, על כן גימטריא הטב"ע, לפי שמסתיר אורו יתברך שבתוך הנמצאים המתהווה ומחיה אותם, עד שנראה כאלו העולם מתנהג בדרך הטבע.

וכל כך הגביל וצמצם את עצמו עד שנתן כח ובחירה בידי אדם להמרות נגד רצונו ובכבודו חס ושלום, וכאלו הוא דבר נפרד, וכל זה מחסדו יתברך למען לשלם שכר טוב לעושי רצונו וכו', וזה סוד יחוד הנני"ה אלקים, עין שם בדברי בארץ.

וזהו שנאמר כאן למען תדע כי לה' הארץ, שהוא המתהווה ומחיה אותו, ובכל זאת ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון, והטעם מפני הנני"ה אלקים דיקא, מפני שהסתיר וצמצם אורו הנני"ה בשם אלהי"ם גימטריא הטב"ע, כאלו נראה שמתנהג על פי הטבע.

ואמר לראיה על זה, שהרי הפשתה והשערה נכתה וגו' והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה, ואלו מצד אור הנני"ה בידו לבלות את הכל כי הוא כל יכול, ולמה השאיר החטה והכסמת, אין זה אלא שהסתיר אור הנני"ה בצמצום אלקים הטבע, ולכן נשארו - כי אפילות הנה, והבן:

והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל. והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה (ט לא-לב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

לבעלי זכות התורה יהיה קיום לעתיד לבוא

והרשעים יאבדו

אפשר לרמז, דהנה נודע דלעתיד לא יש קיום ותקומה כי אם לבעלי תורה,

עוד, וְהַסּוּמְכֹתָּי היא אֵינן הַסּוּמְכֹתָּי לְדַבְרֵי חַכְמִים וְשׁוֹמְעֵת לְדַבְרֵיהֶם, כֹּל אֵלֶּה לֹא נָכוּ.

והטעם כי אפילת הנה, דהיננו עגונים, וקנימו דבְרֵי הַתּוֹרָה. וְעוֹד, פְּלֹאֵי פְּלֹאוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם, מֵאַחַר שֶׁקִּימּוּ דַבְרֵי תּוֹרָה הַנִּקְרָאִים פְּלֹאוֹת תּוֹרַת חַיִּים:

עֲשֵׂת הַמְּכּוֹת וְקִשּׁוּרֵם לְעֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת

בגדי השוד

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

עֲשֵׂת הַמְּכּוֹת כִּנְגַד עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת שֶׁבִקְשׁוּ הַמְּצַרִּים לִמְנַע מִיִּשְׂרָאֵל

וּנְרָאָה לְעֵינֵי תַּדְעִיתִי לְפָרֵשׁ הַעֲשׂוֹר מְכּוֹת כִּנְגַד עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת שֶׁבִקְשׁוּ מְצַרִּים לְכַטֵּל יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבְּלֵם. וְעַל אוֹדוֹת הַתּוֹרָה בְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, שֶׁאֵלְמֵלֶּא קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה יַחְזוֹר הַעוֹלָם לְתַהוֹ וְבַהוֹ (שבת פח.).

וּפְרַעְיָה וְחַכְמֵי הַלְכוּ חֲשָׁכִים וְאֵינן נִגְהַ לָּהֶם, שֶׁכֹּל מֵה שֶׁהֵיוּ מִתְחַכְּמִים לְעֲשׂוֹת קִשּׁוּרִים שֶׁלֹּא יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל, סוּף סוּף לְפִי שְׁטוּתָם תּוֹרָה מֵה תְּהֵא עֲלֵיהָ. אֲבָל טַח מֵהַשְּׁפִיל לְבוֹתָם מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם, כִּי כֵן דְּרָכּוֹ שֶׁל סֹטְרָא אַחְרָא וְהוֹדֵף אַחְרֵיהָ אֵינָן נוֹתְנִים לֵב מֵה יִהְיֶה בְּאַחְרֵית הַדְּבָר.

וּלְפִיכֶךָ הַעֲשׂוֹר מְכּוֹת הֵם כִּנְגַד הַעֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת, לְהוֹרוֹת לָהֶם זֶה הִיָּה לָהֶם חֲלָף שְׂרָצוֹ לְכַטֵּל יִשְׂרָאֵל מֵעֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת, וְיֵאבְדוּ מְצַרִּים וְאֶלְף פִּיּוּצָא בְּהֵם וְאֵל יִתְבַטְּלוּ יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּל עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת. וְהַעֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת הַתְּחִיל בְּרִמּוֹ שֶׁלָּהֶם מִלְּמִשָּׁה לְמַעְלָה:

וְלַתּוֹמְכִים בְּיַד לוֹמְדֵיהָ, וְלַשׁוֹמְעִים דְּבָרֵי תּוֹרָה וּמְקַיְמִים, וְהַרְשָׁעִים אֲשֶׁר לֹא לְמַדּוֹ וְלֹא קִימּוּ וְעִבְרוּ עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה, אֵינן לָהֶם קִיוּם.

והנה ידוע דבעל גאונה הוא רע מאד, ובעל שְׁקָרִים וְחַנְפוֹת וְלִשׁוֹן הָרַע הוּא גַם כֵּן רַע עַד מְאֹד.

והנה הפשתה אותיות 'השפת', רומזו לבעלי לִשׁוֹן הָרַע וּשְׁקָרִים וְחַנְפוֹת, שֶׁכֹּל זֶה תְּלוּי בְּשֵׁפֶת הָאָדָם. הַשְּׁעָרָה אוֹתִיּוֹת 'הַרְשָׁעָה', רומזו על הַגְּאוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת 'הַרְשָׁעָה', כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ה ח) 'וַיֹּאמֶר זֹאת הַרְשָׁעָה'. וְהִנֵּה, בְּעַל הַגְּאוֹנָה פּוֹגֵם בְּשֵׁם 'ה' כִּמְסַפֵּר 'גְּאוֹנָה'.

חמר הגאונה וחטאי הלשון וזכות התורה ותומכיה

וזהו שְׁאֵמֶר וְהַפְּשַׁתָּה הֵם בְּעַלֵי לִשׁוֹן הָרַע וּשְׁקָרִים וְחַנְפוֹת וְלִיַּצְנוּת, וְהַשְּׁעָרָה הִיא אוֹתִיּוֹת 'הַרְשָׁעָה' הִיא גְּסוּת הַרוּחַ, זֶה לְעֵתִיד נִקְטָה, דְּהֵינּוּ, לְעֵתִיד לְבוֹא כֵּלֶם יָכְלוּ וְיָכוּ.

והטעם, כִּי הַשְּׁעָרָה אֵכִיב, דְּהֵינּוּ 'הַרְשָׁעָה' שֶׁהִיא גְּסוּת הַרוּחַ, אֵכִיב, גִּימְטְרִיא 'ה', דְּהֵינּוּ פָּגְמוֹ בְּשֵׁם 'יה'.

והפשתה, שֶׁפִּתְחוּ שְׁפָתָם בְּלִשׁוֹן הָרַע וּשְׁקָרִים וְחַנְפוֹת וְכִיּוּצָא, שָׁמוֹ עַל גְּבֵם עַל סֹטְרָא אַחְרָא וְהִסִּירוּ עַל שָׁמַיִם, דְּכָל הַפּוֹתַח פִּיו בְּלִשׁוֹן הָרַע וּשְׁקָר וְכִיּוּצָא, מִסִּיר מֵעַלְיוֹ עַל שָׁמַיִם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב ה) 'אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁנָנוּ נִגְבִּיר שֶׁפִּתִּינוּ אֶתְנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ'.

וזהו גְּבַעַל אוֹתִיּוֹת 'גב על', דְּהֵינּוּ, שֵׁם עַל גְּבוֹ עַל סֹטְרָא אַחְרָא, לְפִיכֶךָ אֵלוֹ נָכוּ וְלֹא יֵשׁ לָהֶם קִיוּם.

אבל וְהַחֲטָה, 'חט'ה גִּימְטְרִיא כ"ב, הֵם כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְהַכְּסֻמָּת אוֹתִיּוֹת וְהַסּוּמְכָת, כְּלוֹמֵר, הַתּוֹרָה וְהַסּוּמְכָת לָהּ, שֶׁהֵם לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמְּחַזְקִים בְּיָדָם שֶׁהֵם הַסּוּמְכִים לָהֶם.

דס - כנגד 'לא תחמד'

סוכרת שהוא מחסר והנגב ומרויח הוא, ונהפך הוא, שהנגב ה' ימלא חסרונו והנגב תבוא לו מארה אחר מארה עד פלותו, כמו שנאמר (משלי ג לג) 'מארת ה' בכית רשע' וגו'. וזה דרך הפנים, הם סוכרים לגב מגוף האדם ולהחיות עצמם, והם למיתה הולכים, דהרי נתפשים ונהרגים שאינם יכולים לכרת.

והנה הפנים שהביא הקדוש ברוך הוא על מצרים ועשה בהם כח והעמדה וקיום ולא יכלו להם המצרים, מדה כנגד מדה, דקשם שהם רצו לעכב אמה קדושה שהם מוכנים להצטוות על 'לא תגנב', כך נפרע מהם מבשרם בפנים' שגונבים מהם ולא יוכלו להציל עצמם מהם:

ערב - כנגד 'לא תנאף'

ערב. זו המכה כנגד 'לא תנאף'. דהנה הנואף מערב זרע עם זרע. וכן נמי 'ערב' עם שלש אותיות גימטריא 'ערוה'. וליכתי באה מדה כנגד מדה, כשם שהם רצו לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות על 'לא תנאף' שלא לערב זרע עם זרע, לפיכך יבוא 'ערב' ויפרע מהם:

דבר - כנגד 'לא תרצח'

דבר. זו המכה כנגד 'לא תרצח'. משום דהם באים לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות על הרציחה, לפיכך הביא עליהם 'דבר' מדה כנגד מדה:

שחין - כנגד 'כבוד את אביך ואמך'

שחין. מכה זו כנגד כבוד אב ואם. והנה מציינו (קידושין ל:) דהקיש הקדוש ברוך הוא כבוד אב ואם לכבודו, דכתיב (משלי ג ט) 'כבוד את ה' מהונך', וכתוב (שמות כ יב) 'כבוד את אביך ואת אמך'.

וזה נרמז במלת 'שחין', דהנה 'שחין' במלוי 'שין חית יוד נון' המלוי גימטריא

הנה המכה הראשונה היא מפת ה'דס', וזה כנגד 'לא תחמד', דהחמדה היא מחמימות הדס. וכן נמי אותיות 'דס' אותיות הסמוכות להם 'הן' עם שני כוללים גימטריא 'חמדה'. וזהו שרמזו להם במכה זו, אתם רוצים לעכב אמה הקדושה הזאת שהם מוכנים להצטוות על החמדה שלא יעברו עליה ואף על פי שיחמם הדס ויחם לבם בקרבם לחמד ולהתאוות, מפני כבוד שמו יתברך עוצרים עצמם ומתאפקים עד שיניח הדס מרתיחתו, לפיכך כנגד זה הביא עליהם מפת ה'דס' כנגד הדס, מדה כנגד מדה:

צפרדע - כנגד 'לא תענה ברעך עד שקר'

צפרדע. מכה זו כנגד 'לא תענה ברעך עד שקר', ד'צפרדע' אותיות 'פרץ עד'. דהמעיד עדות שקר פרץ גדרו של עולם והוא כופר בהשגחתו יתברך, דאם היה מאמין שהקדוש ברוך הוא יודע מה בלבבו, היה מתירא ולא היה מעיד שקר, אלא ודאי כופר הוא. וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום על בעל לשון הרע (תהלים יב ה) 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אפנו מי אדון לנו', נמצא כופר בכל ואינו מעיד על אדון הכל שהכל ברא לכבודו להודות לו ולברכו ולקיים מצותיו.

מפני זה מצרים שרוצים לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות על 'לא תענה ברעך עד שקר', ומכל שכן שמעידים על אלהות אדון הכל ויחודו, כבואו הצפרדעים שמעידים על אלהותו יתברך ויפרעו מהם, מדה כנגד מדה:

כנים - כנגד 'לא תגנב'

כנים. מכה זו כנגד 'לא תגנב'. והנה 'כנים' גימטריא שתי פעמים 'גנבה', דהגונב גונב לאדם וגונב דעת עליון, שאינו מאמין שהקדוש ברוך הוא צופה ומביט בו ורואה מה שהוא עושה. והנה הגונב, דעתו הנפסדת

וְדַלִּית מִתְחַלֶּפֶת בְּתִיָּו בְּאוֹתִיּוֹת דַּלְנוּת עִם בֵּיית שֶׁל 'בְּרָד' הִיא 'שִׁבְת'. וְהִטְעַם שֶׁבָּאָה מִכָּה זֶה כִּנְגַד הַשִּׁבְת, מִשּׁוּם דְּהַשִּׁבְת נִתְנוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲמֹו לְמִנְחָה וְלַעֲנֵג וּלְכַבּוֹד, וְצָוָה (שְׁמוֹת טו כט) 'אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי'.

והנה המצרים שרצו לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות על השבת שהיא מנוחה וענג בלי יציאה, דינם הוא שביבוא עליהם ה'ברד' ויושיבים בצער גדול ויגונן ואינם יכולים לצאת ולבוא, מדה כנגד מדה:

ארבה - כנגד 'לא תשא'

ארבה. מכה זו כנגד 'לא תשא' הוא. 'ארבה' במלוי אל"ף רי"ש ב"ת ה"א גימטריא 'לא] תשא שוא' עם הכולל, דהנשבע לשוא גורם על ידי שבועתו שתבוא חיה רעה לעולם (שבת לג). וארבה שיאכל תבואת הארץ. להכי מצרים שרצו לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות מצוה זו, דינם שיבוא עליהם ה'ארבה':

חשך - כנגד 'לא יהיה לך'

חשך. מכה זו כנגד 'לא יהיה לך'. והטעם פשוט, משום דהעובד עבודה זרה בחשך בגיאת צלמות הולך, משום דהיא חשך והעובדים אותה חשך, בחשכה תהלכו. להכי פנין שרצו לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות מצוה זו לקו ב'חשך', מדה כנגד מדה:

מכת בכורות - כנגד 'אנכי ה' אלהיך'

מכת בכורות. מכה זו כנגד 'אנכי ה' אלהיך', וזה כנגד פלם כמו שאמרו רז"ל. וכיון שהיא כנגד פלם, תחלת ההתראה היתה בה, כמו שנגמור (שם ד כג) 'הנה אנכי הרג את בנך בכרך'. והכא נמי מאחר ש'אנכי ה' אלהיך' מפי הגבורה נאמרה (מכות כד.), גם 'מכת בכורות' היתה על ידי הקדוש ברוך הוא. ומפני שמצרים

'כבוד'. וראשי תבות שהיא 'שחין' גופא גימטריא 'שוה לה' עם הכולל, כלומר הכבוד הזה של אב ואם שוה לכבוד ה'. וסופי תבות מלוי 'שחין' האמור הוא גימטריא 'את אביך ואמך' עם שלש תבות. הרי במלת 'שחין' נרמז בחשבון כבוד אב ואם, ושהוא שוה לכבודו של מקום.

והטעם דמלת 'שחין' באה כנגד אב ואם, משום דמי שהוא עז פנים לגבי אביו קרוב לודאי שאינו אביו, ומי שהוא עז פנים הצרעת באה עליו, כמו שנגמור (דבה"ב כו ט) 'הצרעת זרחה במצחו', דבמצח הוי עזות פנים:

עוד הטעם דהשוה הקדוש ברוך הוא כבוד אב ואם לכבודו. דכזה תעורר האדם וישא קל וחמר לכבוד ה' תברך, שהרי אביו ואמו שעל ידם גרם הקדוש ברוך הוא והביא הן לעולם, צוה להזהר הן בכבודם, הקדוש ברוך הוא שברא את העולם דרך חסד ונדבה, וברא את האדם והזמין לו פרנסתו, על אחת כמה וכמה שתיב האדם לשרתו ולברך בשמו יומם ולילה. ומי שהוא כופר בטובתו של הקדוש ברוך הוא, אין ראוי לו תיים ולא ישיבה בעולם עם בני אדם, רק ישב בךד במצרעים.

והנה 'שחין' גימטריא 'אלהים' במלוי יודי"ן שהוא גימטריא ש', ו'חין' הנשאך גימטריא 'חיים', הוא 'אלהים חיים', לפיכך המצריים שרצו לעכב אמה הקדושה שהם מוכנים להצטוות על כבוד אב ואם, שעל ידי זה באים לשא קל וחמר לעבד אלהים חיים והם רוצים להפרידם מלעבד אותו, לכן גם ה' הביא עליהם 'שחין', דכזה ויפדרו איש מעל אחיו:

ברד - כנגד שמירת שבת

ברד. מכה זו היא כנגד שמירת השבת. דהנה רי"ש מתחלפת בשי"ן באותיות זשור"ן,

ובפרט על ידי חטאת נעורים רחמנא לצלן
שעל ידי זה נתחדש פתם מאד.

אמנם על ידי התשובה באמת ובלב שלם
ותפלה וצדקה, נתבטלו החיצונים
ונתגדל ונתקדש שמו יתברך בכל העולמות,
ואזי גורמים לכל המקורין עלאין להריק שפע
וברכה לישראל ויתפרדו כל פעלי און:

רצו לעבב הבן הבכור מללכת לעבד אדון
הכל שהוא ראשית העולם, לכן לקו ב'מפת
בכורות':

שוכבים

עטרת ישראל

רבי ישראל מבאהפאלי זיע"א

ימי השוכבים כמו עשרת ימי תשובה

ימי שוכבים, לשוב בתשובה שלמה על עון
המר של חטאת נעורים רחמנא לצלן,
והם ימי תשובה כמו עשרת ימי תשובה ממש
שעל ידי התשובה מתקנים כל הפגמים עד
שמתבטל הקטגור, וכמו שאומרים ביום כפור
(פייט אמנם כן) 'הס קטגור וקח סגור מקומו'
(וכו).

♦ לשינונת של אור ♦

גלות

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

הגלות היתה בכונה מיוחדת ומתוך סדר | יש
דורות שהסדר הראוי להם הוא גלות ויש
שהסדר הנאי להם הוא גאולה

יש דורות שסדר הנכון להם הוא הגלות, ויש
שמיחדין אל החרות והגאולה, כפי דעת
היודע תעלומות וכו', שהקב"ה הוא היודע לסדר
לכל דור סדר הטוב לו יותר מכל הסדרים, והכל
בחסד, כמו שאומרים (תפילת ימים נוראים) 'הנזהג
בחסדו כל דור' (ויקרא שבת הגדול תרנ"ד):

זכירת יציאת מצרים בכל יום קדם קריאת
שמע - לקבע בלב שהאדם מצד עצמו אינו
ראוי אלולא בחמיו יתברך

זזה טעם כל הגלות, כדי שידע האדם שמצדו
מוכן להיות בגלות, וככה נוהג בכל איש
מישראל. וכן שמעתי מא"ו מו"ר ז"ל כי אם
היה אדם יודע באמת שהכל מהשם יתברך לא
היו מסתירין לו כלל, וכל ההסתור כדי שלא ידמה
שממנו הוא, ודפח"ח.

כי בזמן שבית המקדש היה קים היה השפע
אלהי עוברת לישראל על ידי הקדוש ברוך
הוא בכבודו ובעצמו בלי שום אמצעי כלל
להמקור התחתון, היא שכנית עניו שושם שרש
נשמות ישראל, ובלי שום מונע, ולא היו שום
אמה ולשון יכולה לשלט בהם, אפלו בזמן
שהיה אדם חוטא היה מקריב קרבן ומתכפר
לו, ותכף נתבסמו הדינים ונתבטלו המקטרגים
על ידי הקרבנות והקטרת.

אמנם עתה אחר חרבן בית המקדש בעונותינו
הרבים, נתן רשות וממשלה לשרים של
מעלה שעל ידיהם תעבר השפע לישראל, ולכן
בסבת העונות וחטאים רחמנא לצלן מעצבים
השפע הנשפע לישראל לעצמם ומשפיעים אל
המקומות אשר לא לה' המה, כי מתגברים
החיצונים וחוטפים השפע לעצמם, וכל מאוים
ותשוקתם לגזל השפע הקדשה חס ושלום,

נסיונות

תפארת שלמה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א

מחשבות הבורא עמקו מאד ואין להרהר על אודות הנסיונות ושלחברו טוב ממנו

אף אם ישיגוהו פנעי הזמן חלילה ורכבו עליו המטרידים ומכטלין אותו מעבודתו ולמודו, ולחברו הגורע ממנו לו עשר ונכסים ומנוחה, אולי ידע לבכו לאמר, למה זה ה' תרדפני באפק חנם ולרעי הפחות ממני נתת כל טוב, הלא טוב היה לך להעניקו מטובך כאשר כל כונתי לשבת בבית ה' באהלי תורה, ואלה הסכות מכטלים אותי חנם. כי לא כן הדבר, כי עמקו מחשבות ה' לא יבינם כל יושבי תבל, כי אולי רצון השי"ת לנסותו אם ירהר אחריו (ד"ה והוצאת):

צדיק

חמדת דוד

רבי דוד צבי מנייטשטאדט זיע"א

טעות היא מה שנוסעים לצדיק רק לבקש עבור פרנסה

כשהצדיק רוצה לעשות טובה לאדם להשפיע עליו שפע פרנסה או שאר דברים [בני חיי ומזונין], צריך מקום להכניס בו קבלת על מלכות שמים ויראת ה', ועל ידי זה יכול להשפיע לו שפע ברכה גם כן, אבל זה טעות שנוסעים להצדיק רק לבקשת פרנסה או שאר דברים ואין מכניסים בקרבם יראת ה', ולזאת אין הצדיק יכול לעשות לו שום טובה (ד"ה הן בני):

יצריק אדם לידע אף בעת רצון שיש לו קצת דבקות, עם כל זאת לא ישכח ממנו שמוכן מצד עצמו לכל חטא ועוון, רק בעזר השם יתברך (וארא תרל"א):

חזק

מאמר יחזקאל

רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א

הקב"ה מקבל העבודה מהשפל שבשפלים כמו מהבעלי רוח הקדש

וזה שהשם שרדי עומד במזוזות הפתח ושומר דלתות ישראל בשוה אצל השפל שבשפלים כמו אל הגדולים בעלי רוח הקדש וגלוי אליהו, הינו כאמור שמוסתפק ומקבל העבודה אפלו מהשפל שבשפלים (ד"ה וארא):

מלכות שמים

מאור ושמט

רבי קלונימוס סלמן עפשטיין זיע"א

כשירגיל האדם עצמו מעט מעט בעל מלכות שמים יזכה לבסוף שלא יסור ממנו אף לרגע

האדם צריך שיהיה עליו על מלכות שמים ככל עת וככל רגע, הנם שקשה זאת מאד, ולא דבר קטן הוא שבא האדם לידי מדה זאת שיהיה עליו על מלכות שמים תמיד, אך העצה לזה הוא שירגיל האדם את עצמו מעט מעט בכל פעם, עד שירגיל את עצמו שיקבל תמיד על מלכותו יתברך, וכשירגיל את עצמו בכך אזי ההרגל תעשה אצלו לטבע, ויהיה נקל לו אחר כך לקבל עליו על מלכות שמים תמיד (ד"ה לכן אמור):

קדשה

מאור עינים

רבי מנחם נחום מטשורנוביל זיע"א

יותר טוב לרבק עצמו בתענוג הרוחני

אחר שידע ויזמין פי מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, והוא תענוג כל התענוגים ברוך הוא וברוך שמו, חי החיים וכו', ואם כן כשיזמין כזה, ודאי לא יתאנה לשום תענוג בעולם, מאחר שעקר הוא הבורא כ"ה, ואם כן טוב יותר לרבק את עצמו בתענוג האמתי ולא להפריד ח"ו (ד"ה וארא):

שמחה

נעים אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

הכנעת הקלפה היא על ידי שמחה

כשרוצים להכניע הקלפה צריך להיות האדם בשמחה, כי כשהוא שמח אין שם עצבות ותוגה, כשזה קם זה נופל, ומשה רצה להכניע הקלפה, הונו פרעה, על ידי שייכנס בישאל השמחה של גאלה (ד"ה א"י ולא שמעו):

תפלה

ישרש יעקב

רבי יעקב יהודה מפרדויזין זיע"א

עקר התפלה היא שכירת הלב קדם התפלה

עקר התפלה של אדם הוא בהשבר לבו בקרבו קודם התפלה באומר איני יודע איך לעמוד ולהתפלל לפני מלך גדול כזה, הוא עקר התפלה, ואחר כך בשמתפלל הוא אך הסדר של התפלה

(פרשת כי תשא):

הגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א

גם בדורותינו שמכונים עבור עצמנו ולא על

צער השכינה שומע ה' תפלתנו

והנה כך היה נדרש הפסוק לפי עניות דעתי בימי בעל שם זללה"ה ואנשי דורו, שהיו בזה המדרגה שלא להתפלל כלל על חסרון של עצמו, רק על חסרון השכינה כביכול, כנ"ל, ועתה לפי דורותינו וכו', וצוועקים עבור עצמם, ואף על פי כן לגדל רחמיו וחסדיו של השי"ת שהוא רחמי גו רחמי, הוא מקבל אפלו תפלה וצעקה עבור עצמם (ד"ה עוד י"ל וגם אני שמעתי):

תפארת שלמה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א

אם התנועע אדם הרבה קדם התפלה להכין

עצמו ולא הצליח לכונן אל יפל ברוחו

לכן אל יפל לב האדם עליו, בראותו כי הקדים ליגע קדם התפלה הרבה בלמוד שעורין כסדרו, ואף על פי כן מתהפך הוא בתחבולותיו בשעת התפלה ואיננה שגורה בפיו ואיננו יכול להתפלל, כי הכל הוא מן השמים, והוא יעשה את שלו (ד"ה וידבר אלקים):

תפארת בניים

רבי צבי הירש ממונקאטש זיע"א

מופתים על ידי התפלה

שמעתי מצדיק אחד שעשה נפלאות ומופתים ופעל ישועות לישראל, וחסדו אותו שעשה השבעות בשמות הקדושים. ואמר: חס ושלום לעשות מה שאסור, רק אין כחו אלא בפיו בתפלה ותתנונים (הגש"פ):

ארצות גאוני הדורות

הלכה אדם מישראל

רבי ישראל ב"ר יעקב מלוקאטש זצ"ל

שבתן של האבות שלא חקרו לדעת שם המפרש אף שלא נהנו מאחרים בחנם

רשמי ה' לא נודעתי להם, פּרש רש"י לא שאלו אותי מה שמי. וְגַם הַקַּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי, וּכְשָׁבַק לְקַבֵּר אֶת שָׂרָה לֹא מָצָא, עַד שֶׁקָּנָה בְּדַמִּים יְקָרִים. וְהוּא תְמוּהָ מֵה חֲבוּר הַדְּבָרִים לְהַדְרִי.

ושמעתי פּרוש נחמד מפי מורי וְחַמֵּי הָרַב הַחֲסִיד מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי אֶהֱרֹן הַרְבֵּה פְּעָמִים, עַל פִּי דְאִיתָא בִירוּשָׁלַיִם (יומא פ"ג ה"ו) אָמַר לִיָּה רַבִּי יִסָּא לְרַבֵּי בּוֹן, תָּא וְאָמַסְר לְךָ שְׁמָא דְמַפְרָשׁ, אָמַר לִיָּה לִית אָנָּא יְכוּל, בְּגִין דְּאָנָּא אָכִיל מַעְשָׂר, וּימָאן דְּאָכִיל לִיָּה לִית לִיָּה לְאַתְהֶנוּי מִשָּׁל אַחֲרִים.

והשתא אֲתִי שְׁפִיר, בְּלֹא זֶה לֹא הִיָּה יְכוּל לומר לא שאלו אותי מה שמי, דְּלִמָּא מְשׁוּם הָכִי לֹא שְׁאֵלוּ אַחַר שְׁמוּ שְׁהוּא שֵׁם הַמַּפְרָשׁ מְשׁוּם שְׂרָצוּ לְהַנּוֹת מִשָּׁל אַחֲרִים, לְכַף מִתְרַץ רִשׁוּי וְלֹא עוֹד אֵלָּא בְּשׂוּעָה שְׂרָצָה לְקַבֵּר אֶת שָׂרָה לֹא מָצָא, דְּהִינּוּ שְׁלֹא רָצָה לְקַח מַעְפָּרוֹן בְּמַתְנָה עַד שֶׁקָּנָה בְּדַמִּים יְקָרִים, וְאִם כֵּן לֹא רָצָה לְהַנּוֹת מִשָּׁל אַחֲרִים, וְאִף עַל פִּי כֵּן לֹא רָצוּ לְשַׁאֵל אַחַר שֵׁם הַמַּפְרָשׁ, וְשְׁפִיר אֲתוּ לֹא שְׁאֵלוּ אֹתִי מֵה שְׁמִי.

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' ו) (ב)

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל

על ידי דבור קשה ותר הקב"ה למשה על העגש

פרש רש"י, שְׁדַבֵּר אֶתוֹ קְשׁוֹת וְכוּ'. וּבַמִּדְרָשׁ (שמו"ר ה כג) אֵי תָא, דְּזָה גֵרָם לְמֹשֶׁה רַבְנּוּ ע"ה דְּלֹא זָכָה לְכַנֵּס לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וְלוֹמַר לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה (לעיל ה כב) וְכוּ'. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהִבִּין, דְּאִם אַכֵּן חֲטָא בְּזָה, אִם כֵּן לְמָה לֹא נִעְנַשׁ תַּכְף וּמִיָּד.

ונראה לְעֵינֵינוּ דַּעְתִּי עַל פִּי מַה שֶּׁכַּתְּבֵהוּ הָאֱלֹשִׁיף הַקְּדוֹשׁ זי"ע (בראשית ו יג) בְּשֵׁם מַהְר"י בִּירְב [רבו של הבית יוסף], עַל דְּרַף מִשָּׁל שְׁדַרְךָ הָאֵב כְּשִׁכּוּעַס עַל בְּנוֹ שְׂעִשָׂה מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ וְלִבּוֹ בּוֹעֵר כְּאֵשׁ עַל בְּנוֹ אֲזוּ אָבִיו גּוֹעֵר בּוֹ וּמַפְלִיג בְּדַבָּרִים קָשִׁים לְמִשָּׁל שִׁיְהַרְגֵה אֹתוֹ אוּ יַגְרֵשׁ אֹתוֹ מֵעַל שְׁלַחְנוּ וְכַדּוּמָה, וּבְדַבּוּר זֶה שְׂכָכָה הָאֵב חֲמָתוֹ כְּאֵלוֹ כְּבָר עֲשָׂהוּ, וּמִיָּד שׁוֹקֵט כְּעָסוּ.

ובזה יֵשׁ לוֹמַר גַּם כְּאֵן, וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה דְבָרִים קָשִׁים כְּגִידִים, וּבְזֶה שְׁדַבֵּר דְבָרִים כְּאֵלָּה אָמַר תַּכְף וּמִיָּד וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּאִמְרָה רַבָּה אֲנִי ה' הַשֵּׁם הַרְחִמִים.

וְשָׁמִי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם וְגַם הַקַּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲתָם לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן (ו ג-ד)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שְׁמַעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֵר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה וְגו' וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' לֵאמֹר הֵן כְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי

ראיד ישמעני פרעה (ו ט-ב)

סירת בסף

רבי חיים אברהם גאטיניו זצ"ל

קל וחמר שאין עליו תשובה

מוכא במדרש (ב"ר צב, ז), ש'זהו אחד מעשרה קל וחמר שבתורה. והינו, אם "בני ישראל" שרוצים להשתחרר מעבדות, ובשבילים זוהי בשורה טובה, אף על פי כן "לא שמעו אלי", קל וחמר שפרעה, שאינו חפץ להוציאם, שלא ישמע אלי.

וקשה, שלכאורה אין פאן קל וחמר כלל, כי הסבה שבני ישראל לא שמעו אל משה, היא לא מחסר אמונה או רצון, רק מחסר יכלת, וכפי שנאמר "ולא שמעו אל משה מקצור רוח ומעבדה קשה", מה שאין פן פרעה, שלא היה בקצור רוח ולא בעבודה קשה. **ונראה** לבאר, בהקדים מה שיש לדקדק בפסוק "וידבר משה פן אל בני ישראל", מהו שהוסיף ואמר "פן", די היה לומר 'וידבר משה אל בני ישראל', שהרי ודאי שאמר את דברי ה' ויובן על פי הגמ' בב"ב (ק"ט:), שמזה שאמר ה' לעם ישראל שארץ ישראל תנתן להם "מורשה" ולא 'ירשה', לומדים שהם אמנם 'מורשים' אותה לבניהם, אף אינם 'ירשים' אותה בעצמם, שהרי כל יוצאי מצרים מתו במדבר, ורק בניהם זכו בארץ.

וזהו 'וידבר משה פן אל בני ישראל', הינו שאמר להם את מה שאמר ה' 'ונתתי אתה לכם מורשה'. והוסיף הפסוק שמשה אמר זאת 'פן', הינו בדברי ה' ממש, הרומזים לכך שהם לא יזכו לרשת את הארץ. אף הם "לא שמעו אל משה", כלומר, שמלבד מה שלא קבלו את עקר דבריו שנשלח הוא מאת ה' לגאלם ממצרים, גם לא הבינו את פונתו שהם עצמם לא יזכו לרשת את הארץ. והראיה שלא הבינו זאת, שהרי בסופו של דבר הסכימו לציאת

ממצרים, ואם היו מבינים שעתידים למות במדבר, ודאי שלא היו רוצים לציאת ממצרים כדי למות במדבר. ומה שלא דקדקו בדבריו ולא הבינו זאת, היה "מקצור רוח ומעבדה קשה".

נמצא, שמה שאמר הפסוק "מקצור רוח ומעבדה קשה", אינו סבה לכך שלא קבלו את דברי משה שה' שלחו לגאלם, אלא לכך שלא הבינו כראוי את דבריו. ואלו על מה שלא קבלו את עקר דבריו, לא כתב הפסוק שום סבה.

ומעתה, יובן ה'קל וחמר' שעשה משה, שאם בני ישראל שחפצים ביציאתם ממצרים, עם זאת "לא שמעו אלי", קל וחמר שפרעה שאינו חפץ להוציאם, לא ישמע אלי. ואין להשיב שעם ישראל לא שמעו לדבריו "מקצור רוח ומעבדה קשה", כי כאמור, זו רק סבה לכך שלא הבינו את דבריו, אף לא הסבה לזה שלא שמעו לדבריו.

ובזה יובן, מה שהצריך המדרש ללמדנו ש'זהו אחד מעשרה קל וחמר שבתורה'. פונתו לומר, שלא נטעה שיש להשיב על הק"ו, אלא הוא 'קל וחמר' שאין עליו תשובה, וכאמור. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיד לך וגו'. ויאמר למחר ויאמר כדכרך למען תדע כי אין כה' אלהינו (ח ה-1)

אשל אברהם

רבי אברהם יצחק אויטשפיץ זצ"ל

בקש פרעה להסיר הצפרדעים ביום השבת לפי שאין שליטה בו לכח הכשוף

והקשו המפרשים, איך יתכן מי שהוא בצרה גדולה, ויבקש להתפטר מהצרה למחר, ולא היום. וראיתי בשם גדול פי זה היום היה

למחר, ומחר הנה ביום שבת שאז אין שליטה למכשפים, על כן אמר 'למחר', ועל זה אמר משה בדבריו למען תדע כי אין כה' אלהינו, כיון שאין לתלות בכשוף.

ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו (ח כב)

צבי עדין לגאון

רבי צבי אריה פנעדער זצ"ל

יראת משה לזבח טלה לעיני מצרים מאחר שיקלו לזבח עזים

ובדרך אחר אמרתי על פסוק הנ"ל בדרך פלפול, ובתוכו יתישב עוד שני קושיות שהיה קשה לי מכבר. א. כיון שאמר לו המלך 'לכו זבחו לאלהיכם', למה אמר משה 'לא נכון לעשות כן', וממי היה לו לפחד, כיון שהיה לו רשות המלך לזבח. ב. קשה על אמירת משה 'לא יסקלנו', הלא ידוע כלל גדול (פסחים ט.) דשלוחי מצוה אינם נזוקים.

לכן נראה לי לתרץ שני הקושיות הנ"ל, בהקדם דבר אחד מה ששמעתי לאמר בשביל הרב הגאון המנוח רבי חיים כהן ראפפארט וצלה"ה, על קושית הבית יוסף (א"ח ט"ו תל) למה אנו קוראין 'שבת הגדול' על שם הגנס, הלא כל ארבעה ימים היה הגנס, הקשה הגאון עוד מה היה הגנס, הלא קלמא לן דשלוחי מצוה אינן נזוקין, אם כן לא היה גנס כלל אף ביום הראשון.

ותרץ הוא ז"ל בדרך חכמה כן, משום דמצרים היו עובדים רק לטלה, ומצות קרבן פסח הוא בין מן הכבשים ובין מן העזים, אם כן היו יכולים להקריב עז והיה גם כן פשוט, והם הביאו טלה, לכן לא היו

יום השביעי למכת צפרדעים, וחשב פרעה שבלא תפלת משה תסור המכה, על כן אמר למחר.

אמנם נראה לתן טעם נכון למה שאמר פרעה למחר, על פי מה שמבאר בסנהדרין (סו:) בתשובת רבי עקיבא למין, סימן לשבת המן, וסמבטיון ובעלי אוב שאין להם שליטה בכשוף ביום שבת.

והנה הסדר הדורות מביא בשם מדרש חזית, דמכת צפרדעים היה בחדש אב, ובשבת יום שיצא ישראל ממצרים היה יום ה' בשבוע, אם כן ראש חודש ניסן דהאי שתא היה ביום ה'.

ועתה אם נחשב לאחור בהאי שתא חדש אב, ונחשב חודש אחד מלא וחדש אחד חסר, תמצא שראש חודש אב חל אז ביום ז', ולפי מה שכתב רש"י (ו כה) שכל מכה היה שולט רביע חודש שהוא שבוע אחד והתראה ג' שבועות, נמצא לפי זה שהתראת מכת צפרדעים היה מתחיל ביום ראש חודש שהוא בשבת עד כ"א לחודש, והיה יום שביעי של מכה ביום כ"ח לחודש, שהוא ששה בשבת.

וצריך לומר שפרעה חשב דהמכות באים בכשוף ולכן גם חרטמים עשו כן, אבל להסיר המכה לא יכלו החרטמים, ולזה חשב פרעה כי להסיר צריכים פח יותר במכשפים, על כן יכולים הם להביא אבל לא להסיר, אבל למשה פחו גדול יותר שהוא יכול גם להסיר בכשוף.

ולפי זה נאמר, לפי מה שכתב רש"י (ו כב) שפרעה חשב על משה שהוא מכשף גדול, ואמר למשה תבן אתם מכניסין לעפרים, על כן כיון שחשד את משה לכך, על כן חשב פרעה שמושה יוכל להסיר הצפרדעים בכשוף, על כן לנסות דבר זה אמר פרעה

פני אריה

רבי אריה ליבוש הורוויץ זצ"ל

הכבוד לך פרעה ממה שלא מתו ממקנה רשעי ישראל

מקשים פלם, אדרבא אם ראה שלא מת אף אחד מישראל אף לא שם על לבו לשוב. אולם נראה לי לשוב, דידוע שאצל ישראל היו רשעים גם בן שמתו בשלשת ימי אפלה, והשר טען הללו עובדי עבודת אלילים והללו עובדי עבודת אלילים, אכל ה' הטוב ברב חסדו גבר על מדת הדין ולא נתן לו מקום לקטרג. אבל פרעה הרשע בראותו כי גם מן הרשעים לא מת ממקניהם, הגה זאת אשר החזיק את לבבו, ודמה כי לא מאת ה' היתה זאת.

ויט משה את מטהו על השמים וה' נתן קול וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים (ט כב)

יהודה יעלה

רבי יהודה הפנה סקלי זצ"ל

ה' צרף את בית דינו כדי להעניש את המצריים

מובא במדרש (ש"ר יב. ד), כל מקום שנאמר "וה'" הפנה היא שנעשה הדבר ע"פ

החלטת ה' ובית דינו (בשונה ממקומות אחרים בהם ה' מחליט לבדו). ויש להבין, הלא אין ספק כי המצריים ששעברו את ישראל בפרך ראויים לענש. וא"כ, מדוע היה צריך ה' להמליך בבית דינו בשביל לדון את דינם של המצריים.

והנה בגמ' סנהדרין (יז.) שנינו, סנהדרין שדעת כלם לחייב מיתה את הנאשם, פוטרם אותו. נמצא, שאם ה' לא היה מצרף את בית דינו לדון בענשם של המצריים, אזי היה זה בבחינת סנהדרין שדעת כלם לחובה, שהדין הוא שפוטרם אותו. לפיכך, צרף ה' את בית דינו לדון בענשם של המצריים [עיי' רמב"ם

בכלל שלוחי מצוה על טלה דוקא, ושפיר הנה גם שלא הרגום המצרים.

ומתריך גם בן קושית הבית יוסף, משום דהנסי לא הנה רק ביום הראשון, אבל שאר הימים לא הנה גם פלל, משום דהנה טעון בקור ארבעה ימים, אם בן לא היו יכולים שוב להביא עז, ושפיר היו שלוחי מצוה, ודוק היטב בדבריו.

אך לכאורה קשה לדבריו מדוע עשו זאת, כיון שגרפן פסח פשר מן העזים, למה הביאו דוקא טלה. אולם נראה לי כפי מה דאיתא בספרים, אדרבא היא הנותנת, משום דמצרים היו עובדים לטלה, לכן רצו דוקא לזבח הטלה ולהכניעו תחת סטרא דקדושה, כי זה עקר העבודה במסירות נפש.

ועל פי דברים האלו אמרתי בטוב הפסוקים הנ"ל, על מה שאמר לו פרעה 'לכו זבחו לאלהיכם בארץ', על זה השיב לו משה לא נכון לעשות בן לזבח פאן לעיניהם, כי תועבת מצרים נזבח כו', פרוש כי רצוננו דוקא לזבח טלה שהיא תועבת מצרים ונראתם פנ"ל, לכן הפחיד, ומתריך קושיא הראשונה.

וגם קושיא השניה של שלוחי מצוה לא קשה מידי, כי זה הוא הדבר שאמר להם הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, כי רצוננו לזבח דוקא תועבת מצרים הינו הטלה וכנ"ל, אם בן אין אנחנו שלוחי מצוה פעת משום דנוכל לזבח עז, ושפיר יכולים לסקל אותנו.

וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחר ויכבד לך פרעה ולא שלח את העם (ט

הזהירם לאסוף הבהמה והאדם לתוף הבית, על כן שפיר מה ששליחו השלוחים למשה ואהרן, כי זה היה בתוף העיר, ובהעיר לא היה הכרד בכל תקף כחו כל כף להמית אדם ובהמה.

ועל פי זה יש לישב מפני מה אמר משה אצל הכרד (ט כט) 'כצאתי את העיר' יותר ממכת הצפרדעים והערב, וענין בשמ"א שתרחץ זה באפן אחר, אבל יש לתרחץ דמשה רבנו ע"ה רצה להראות לפרעה השגחת הקב"ה, כי הוא יצא את העיר אשר שם הכרד בכל תקף כחו, ואף על פי כן לא זינק לו מאומה [וכו'], על כן כתיב כאן לשון 'כצאתי' יותר ממכת הצפרדעים והערב, משום דשם לא היתה רבונתא בשדה יותר מבעיר, על כן התפלל חכך בעיר עליהם.

ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקלות יתחילו והכרד לא יהיה עוד (ט כט)

זבח השלמים

רבי משה גאלאנטי זצ"ל

פרישת כפים במקום תפלה

חז"ל פירשו כי בתוף העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה גלולים עי"ש. וקשה טובא כי דבר זה לעיל בפסוקים הפתוכים פעמים שלש 'ויעתר משה אל ה' למה לא נרמו זה, והמתין לרמוז דבר זה עד מפת הכרד.

ולעניות דעתו ימתק לחכי דרכי, בהשים לב כי בכל המפות הפתובות לעיל שנוזר בו תפלה כתיב 'ועתרת אל ה' וסר הערב', 'ויצא משה ויעתר אל ה', 'ויעש ה' כדבר משה', ועוד כתיב 'ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים', 'ויעש ה' כדבר משה וימתו הצפרדעים', אבל כאן ממפת הכרד לא כתיב לא עתירה ולא צעקה, אלא פרישת

בהל' תשובה (פ"ו ה"ה) שהקשה שלכאורה לא היה למצריים להעגוש, שהרי כף גזר ה' בכרית בין הכתרים, שונאמר "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, ג), כפי שרבים יחזיבו ומעוטם יפטרנו (כגון שרו של מצרים ודומיו), ובאפן זה יבואו המצריים על ענשם כדין. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהים חטאתי הפעם וגו' העתירו אל ה' ורב מהית קלות אלהים וכרד (ט כז-כח)

רביד יוסף

רבי אהרן יוסף טמפלר זצ"ל

עקר כח מכת כרד היה כשרות מחוץ לעיר

ויש להקשות אחרי כי הכרד הפה כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה, איך היו יכולים השלוחים לילף לקרא למשה ואהרן באמצע מכת הכרד.

אולם יש לומר דהכרד ברב כחו וחילו לא היה רק בשדה, מפני שעקר מפת הכרד היה רק להפזר התבואה והזרעים ואילנות השדה, אבל על הבהמה והאדם לא היתה פונת הקב"ה במה ששלח מפת הכרד, וגם מצינו שם בקרא (ט כח) 'ויף הכרד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה, ואת כל עשב השדה הפה הכרד, ואת כל עץ השדה שבר', משמע דרק מה שבשדה נלקה במכת הכרד במכה גדולה מאד כזאת.

והראיה, דהרי הקב"ה אמר לו (ט יט) 'ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה, כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הכרד ומתו', משמע מהלשון דעקר מפת הכרד היתה רק בשדה ורק עבור הזרעים ועצי השדה, ועל כן מחמת שרצה הקב"ה להציל האדם והבהמה

וישחונה היא, והגשמים בה מועטים מאד, וכמאמר הפתוב "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הגן" (דברים יא, ט) כלומר, שארץ מצרים זקוקה למי הנילוס כדי להשקותה.

ומעיתה, מאחר שראה פרעה שבמכת הברד ירדו גם גשמים, לכן בקש ממשה "העתירו אל ה' ורב מהית קלת אלהים וברד" (שמות ט, כח), אבל על הגשמים לא בקש שיחדלו, כדי שהמצריים לא יצטרכו לטרוח בהשקאת שדותיהם. אמנם לאחר תפלת משה פסקו גם הגשמים לרדת, כמו שנאמר "ויחדלו הקלות והברד ומטר לא נתף ארצה" (שם, לג). ובראות פרעה כי גם הגשם פסק לרדת, טען פרעה כי המכה לא פסקה מכח תפלתו של משה אלא שהגיעה השעה שהמכה תפסק, והראיה שאף הגשם פסק. וזהו שאמר הכתוב "וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלות", ומשכף ויסיף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו".

(מכון חכמי ספרד' נתיבות)

♦ מצוות הפרשה ♦

מצות הכרת הטוב, וענש כפית הטובה

שמע שלמה

נבי נסים שלמה אלגאזי זצ"ל

ענשם של מצריים על שהיו כפויי טובה לישראל

ונם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם (ו ה). כגון הפתוב

כפים, ובמעשה לא כתיב ויעש ה' כדבר משה ויחדלו הקלות, אלא ויפרש בפיו ויחדלו.

והענין נראה לי, כי רצה משה להורות כמה יפה כחו, שבשאר המכות שלא היו

כל כף כבודת הצרף להתפלל, ובמכה זו ששקולה ככל המכות, כמו שאמרו חז"ל בפסוק (ט יד) 'הנה אנכי שלח את כל מגפתי' מכאן שמכת בכורות שקולה ככל המכות, והיא מכת הברד, אמר לו משה לזו איני צריך תפלות ולא צעקות, אלא זאת אעשה לה כי אפרש כפי אל ה' ותכף הקולות יחדלון, מפל שהצרף לשפף תפלות בעשר, כמו שנאמר שם במכת הערב ויעתר אל ה' ששפף תפלות בעשר.

ולזה קאמר ויעש ה' כדבר משה שהתפלל וענהו, אבל כאן לא שיף לומר ויעש ה' כדבר משה שבפה לא דבר משה כלום, אלא ויפרש בפיו ומיד ויחדלו הקלות מבלי תפלה, כי כף הכטיחו משה שבפרישות כפים לבד יחדלו מבלי תפלה להראות גדלתו.

וכיון שכן לזה למדנו תורתנו הקדושה חדיש זה שלא היה מתפלל אלא חוץ לעיר, לומר שאפלו תפלה קלה כזו שלא היה מדבר אלא פרישות כפים, לא היה עושה אלא חוץ לעיר.

וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלות ויסיף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו (ט לד)

תולדות יצחק

רבי יצחק קארן זצ"ל

פרעה רצה שהמטר שירד במכת הברד לא יפסק

יש לזקוק, לשם מה פרט הפתוב "המטר והברד והקלות", שלכאורה די היה לומר כמו במכת צפרדע "וירא פרעה כי היתה הרוחה" (שמות ח, יא).

ונראה, שהנה ידוע שארץ מצרים צחיחה

בביתו ונהנה מהמרחץ, וזמן אותו בעל המרחץ שישב אצלו עד שיבריא, וכבד אותו הרבה, ועשה עמו טובה והבריא. ובמשך הזמן מטה ידי האיש ההוא וירד מנכסיו ונשפר בערבונות, עד שהצריך לשום המרחץ ולמכרו לבעל חובו.

ואמר הרי"ף לא אורה ולא אדון במרחץ ההוא, לא במקר ולא בשומא ולא בשום דבר, לפי שנהניתי ממנו. ואם היה זה בדומם שאין בו הרגשה, קל וחמר לכני אדם המרגישים בהזק ותועלת [וכו'].

ואמרו במדבר רבה פרשת מטות (כב ד) ראוי היה למשה שיקם ממדון, אלא שנתגדל שם. וכן אמרו רז"ל שהיאור והעפר לא לקו על ידי משה רבנו ע"ה שהגיגו עליו, ומזה למד הרי"ף לחוש על הדומם במדבר.

מכתב מאליהו

רבי אליהו אליעזר דסקל זצ"ל

כפית טובה לדומם פונמת במדות הנפש

אמרו חז"ל בענין מפת הדם במצרים, 'אמר אל אהרן' לפי שהגין היאור על משה כשנשלף לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו, לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן. וכן במפת בנים (רש"י שם ח יב) 'אמר אל אהרן' לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן.

דברים אלה דורשים הסבר בנקדת ראות השכל, איזו פעלת הטבה עשו למשה, הן הדומם אינו פועל כלל, והאדם הוא המנצל את סגלותיו לשמוש. גם לא יתכן בזוי הדומם, כי אינו מרגיש בזה. וכיותר צריך להבין כאן, הרי ההפאה, שמשכבת את הגס של שנוי טבע היאור והעפר, הופכת אותם לכלים לקדוש שמו ותברך, אם כן, איזה ביזיון יש בהפאה

למרחץ קושית הרמב"ם ו"ל (תשובה פ"ו ה"ה) הרי שגור על המצריים 'כי גר יהיה ורעך בארץ לא להם', למה נענשו. ותרחץ שלא גור הקב"ה על אמה ידועה, ד' בארץ לא להם' כתיב (בראשית טו ג), ואפשר באמה אחרת ולא במצרים. ותפסו עליו דתן לי ערב, דבכל אמה איכא למימר הכי.

ויש לישב בעדו עם מה שאמרו ו"ל (שמו"ד א ח) בפסוק 'ויקם מלך חדש', שרצו לגרש את פרעה שאמר להם וכי אתם רוצים להשתעבד בישראל, שאלו לא היה יוסף הייתם פלכם מתים.

זהו אשר מצרים מעבדים אתם, פרוש מצרים הם חייבים ואשמים, למה, הכתוב תמה ואמר וכי אשר מצרים היה ראוי להם להיות מעבדים אתם להיות כפוי טובה אחר שקבלו כל כך טובה מאבותיהם, והיה יכול להתקדם 'בארץ לא להם' מאמה אחרת.

מדבר קדמות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל - החיד"א

הכרת הטובה אף לדומם

אמר אל אהרן קח מטד ונטה ידך על מימי מצרים (ו ט). ברש"י: לפי שהגין היאור על משה כשנשלף לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן. [עכ"ל].

אמרו רז"ל (פסיקתא וזרתא שמות א ח) כל הכופר בטובתו של חברו, באלו כופר בטובתו של מקום. וראה זה חדש כתב למ"ר רבנו יוסף הלוי אבן מיגאש ו"ל, הובא בשיטה מקובצת קמא על מה שאמרו פרק החובל (בי"ב כב): בירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה קלא, ושם נאמר שרבנו הגדול רבו הרי"ף חלה, ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו

הכרת הטוב

איתא בַּיְלָקוּט שְׁמַעוֹנִי (רמז תכח), עֲשֵׂרָה שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ לְמֹשֶׁה, וְאָמַר לִיהַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, חַיִּיךְ מִכָּל שְׁמוֹת שֵׁשׁ לָךְ אֵינִי קוֹרְאֶךָ אֶלָּא בְּשֵׁם שְׁקָרָאָה אוֹתְךָ בְּתִיָּה בַת פְּרַעֲהַ, וְרֵאִיתִי שְׂאֲדָמוֹ"ר הַגָּאוֹן ז"ל פֶּתַח בְּסִפְרוֹ כְּתַב סוֹפֵר שְׁצַרִיךְ לְהַבִּין לְמָה בַּחֵר הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ בְּשֵׁם שְׁקָרָאָה לוֹ בְּתִיָּה בַת פְּרַעֲהַ, וְלֹא בְּשֵׁם שְׁקָרָאוּ לוֹ אַבּוֹתָיו.

וּנְרָאָה לִי לְבָאֵר הַטַּעַם לָזֶה, עַל פִּי דְבָרֵי בְּעַל עֲקֻרַת יִצְחָק (שַׁעַר נב), וְאֲדָמוֹ"ר הַגָּאוֹן מו"ה חַיִּים יוֹסֵף פֶּאֶלְלָאק ז"ל (בְּפִירוּשׁוֹ מִקּוּר חַיִּים עַל עֲקִידַת יִצְחָק שם) מְבָאֵר תַּכְּן דְּעִתּוֹ בְּקֶצֶר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, הַפֶּרֶת טוֹבַת זוּלְתוֹ וְהַשְׁבַּת גְּמוּלוֹ לוֹ הִיא מִדָּה יִקְרָה מֵאֵד, אִף כִּי שֶׁהַמְטִיב לָנוּ עוֹשֶׂה הַטּוֹבָה רַק בְּתוֹרַת חֶסֶד וּנְדָבָה, מִבְּלֵי אֲשֶׁר יִחְפֹּץ בְּתוֹדָה וְהַשְׁבַּת גְּמוּלוֹ אוֹ שֵׁיִצְטַרְךָ לָהּ. וְהַחֶפֶץ מִן הַמִּדָּה הַיִּקְרָה הַזֹּאת הִיא כְּפִית הַטּוֹבָה הַמְקַבְּלַת, וְהִיא מִדָּה רְעִיָּה וּפְחוּתָה מֵאֵד [וכו'].

וּלְכֹן אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה חַיִּיךְ מִכָּל שְׁמוֹת שֵׁשׁ לָךְ אֵין אֵינִי קוֹרָא אוֹתְךָ אֶלָּא בְּשֵׁם שְׁקָרָאָה אוֹתְךָ בְּתִיָּה בַת פְּרַעֲהַ, כִּי הִיא עֲשֵׂתָה עִמָּךְ חֶסֶד גְּדוֹל עַד לְהַפְּלִיא, וְהַצִּילָה אוֹתְךָ בְּעַת הַיּוֹתֵךְ בְּחַבְתָּ גַּמָּא בְּתוֹךְ הַסּוּף מִן חֲבֵלֵי הַמּוֹת אֲשֶׁר אֶפְפוּךָ, וְלָכֵן רְאוּיָה הִיא לְהַשִּׁיב לָהּ גְּמוּלוֹ טוֹב, וְגַם אֵינִי אֶקְרָאֶךָ תָּמִיד בְּהַשֵּׁם אֲשֶׁר הִיא קְרָאָה אוֹתְךָ.

הִיא קְרָאָה אוֹתְךָ 'מֹשֶׁה', כִּי אָמַרְהָ מִן הַמֵּים מְשִׁיתֶהוּ, וְלָכֵן יִהְיֶה הַשֵּׁם 'מֹשֶׁה' תָּמִיד לְפָנַי לְזַכְרוֹן כִּי בַת פְּרַעֲהַ מְשִׁתָּה אוֹתְךָ מִן הַמֵּים וְהַשִּׁיבָה אוֹתְךָ אֶל אִמְךָ, וּמִמֶּנִּי יִלְמְדוּ בְּנֵי אָדָם כִּי מִדַּת הַפֶּרֶת טוֹבַת זוּלְתוֹ וְהַשְׁבַּת גְּמוּלוֹ לוֹ הִיא מִדָּה חֲשׂוּבָה וַיִּקְרָה מֵאֵד. (פ"ר) וַיִּקְרָא.

עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אִם עַל יְדֵי שְׁמוּשֵׁם לְעַבּוּדַת ה' מִתְעַלִּים הֵם מֵאֵד.

יִסוּד גְּדוֹל וּמְקִיף בְּכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם מִתְגַּלָּה לָנוּ בְּזֶה. כָּל מִדּוֹת הַנֶּפֶשׁ מְשַׁפְּעוֹת וּנְפַעְלוֹת עַל יְדֵי הַנֶּפֶשׁ וְלֹא רַק עַל יְדֵי הַשִּׁכְל, לָכֵן אִם אֵין אָנוּ מְפִירִים טוֹבָה לְדוּמִם שְׁנֵהֲנִינוּ מִמֶּנּוּ, וְכָל שֶׁפָּן אִם אֲנַחְנוּ מְבִידִים אוֹתוֹ, נִפְגַּע הַרְגֵּשׁ, שְׂאִינוּ מְגִיב רַק בְּהַתָּאֵם לְחֻקֵי הַהַיּוֹן.

הַרְגֵּשׁ שֶׁל בְּעַל מַעַלַת הַחֶסֶד, שְׂרוּצָה אִף לְתַת וְלַהֲנִיחַ אַחֲרֵים, אֲסִיר תוֹדָה הוּא לְכָל אֲשֶׁר הִפִּיק מִמֶּנּוּ הַנְּאֻה, בְּכָל צוּרָה שֶׁהִיא, וְאֶפְלוּ לְדוּמִם, וְהַפְּלָל הוּא פְּגִיעָה בְּרַגְשׁ מְשַׁפִּיעָה בְּאִפְסָן יְשִׁיר עַל הַמִּדּוֹת, וּמִמִּילָא נִפְגַּמַת מִדַּת הַפֶּרֶת הַטּוֹב.

אִף שֶׁהַשִּׁכְל צוּפָה לְמַרְחָקִים, כְּחֶכֶם הַרוּאָה אֶת הַנּוֹלָד, וְדָן עַל הַכַּאֵת הַיְאוּר לְפִי הַתְּכַלִּית הַמְּסוּבָּבַת עַל יְדֵי זֶה, שֶׁהִיא קְדוּשָׁה ה', לֹא כֵן הַרְגֵּשׁ הַגּוֹזֵן מִהַמְתַּרְחֵשׁ בְּהוּה, וּמְשַׁפֵּעַ מִמֶּה שֶׁהַעֲיִנִים רּוֹאוֹת בְּחוּשׁ מַעֲשֵׂה הַהַכָּאָה גְּרִידָא.

נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי הַפְּגִיעָה בְּרַגְשׁ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַהַכָּאָה, הִיָּתָה עֲלוּלָה לְהַפְּגֵם בְּמִשְׁהוּ מִדַּת הַפֶּרֶת הַטּוֹב שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנּוּ, וְהָרִי מִדָּה זוֹ הִיא כְּלֵי חֲשׂוֹב לְעַבּוּדַת ה', לָכֵן צְרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת כָּל הַשְׁתַּדְּלוּת לְרַכֵּשׁ מִדָּה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת, כִּי עַל יְדֵי יִלְמַד לְהַפִּיר אֶת גְּדֻלַּת חֶסְדּוֹ וְיִתְבַּרַךְ עִם כָּל הַבְּרִיאָה, וְעַל יְדֵי יְדַבֵּק בְּהַקְבָּה. וְכַפִּי שַׁעוֹר דְּבִקּוּתוֹ יוֹכֵל לַהֲנִיחַ מִזֵּיו שְׂכִינְתּוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

תּוֹרַת בְּרַ נֶשׁ

רַבִּי פֶּלֶב פֵּיבֵל שְׁלִיזִינְגֵר זצ"ל
בְּחִירַת הַשֵּׁם 'מֹשֶׁה' לְהוֹדוֹת עַל גְּדֻלַּת מַעַלַת

מעשי צדיקים

ישראל מוז'ין זיע"א, כְּשֶׂרָאָה אֶת הַיְנוּקָא, קָרָא לוֹ הַרְבֵּי מֵאֲפֵטָא, וְשָׂאל מַה הוּא לּוּמֵד, "חֲמֵשׁ וְרִשִׁי", עֲנָה הַיֵּלֵד.

היה זה בשבוע פרשת שמות, הרבי מאפטא שאל איך מפרש רש"י הקדוש את הפסוק (לעיל ב יד) 'להרנגי אתה אמר', והוא ענה, 'מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפרש'. שאלו הרבי מאפטא, "בפרשת וישלח כתוב 'ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה', למה אמר כך יעקב, הלא אפשר היה להרגו בשם המפרש".

השיב הילד הרך על אתר, "הלא במה הרג משה את המצרי, בשם המפרש, על האבות נאמר במפרש בתורה, 'ושמי ה' לא נודעתי להם', הם לא ידעו את השם המפרש". (אהלי יעקב)

וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֶת נֹאקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מֵעַבְדֵימָם אֲתֵם וְאָזַכְרֶם אֶת בְּרִיתִי (ו ה)

נסע הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א הי"ד עם תלמידו הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זיע"א לקראת סוף זמן קדוש לבנה, לפתע הפציעה הלבנה מבעד העינים, שמח רבי שלמה, הורה לעגלון לעצור, וצוה על תלמידו רבי מרדכי שיקין עצמו לקדש הלבנה.

הבעל עגלה שירד והבחין בלבנה המפציעה, קנח ידיו בגלגל העגלה וקדש תכף הלבנה, ורבי מרדכי שחק מעט על ההנהגתו זאת. הקפיד עליו רבי שלמה, ורבי מרדכי

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-די ושמי ה' לא נודעתי להם (ו א)

יהודי שנקלע לבית מדרשו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א, השתומם לראותו מתנהג בהרחבה בעשר ובכבוד כדרך הפרתמים ושאלו ביראת הכבוד, מדוע אביו הצדיק הרה"ק רבי יצחק מדרוהוביץ זיע"א היה עני ופרנסתו מתוך דחק, לעמת התנהגותו שלו.

השיב רבי יחיאל מיכל, "היא הנותנת, השאלה הוא התשובה, מאחר ואביו הצדיק שריו היה כל ימיו בדחק ובמצור ולא נהנה מהעולם הזה, מהנכון שירשו בניו זכותו, שיהיה להם עשר וכבוד".

על פי זה אפשר לפרש, 'ויאמר אליו אני ה', הינו שהקדוש ברוך הוא אמר למשה רבנו שיתנהג עם בני ישראל במדת הול, המורה על הרחבה ושפע גדול.

הטעם הוא, אחרי שהתקיים 'וארא אל אברהם' וגו' 'בא-ל ש-די', כי שם ש-די מורה על צמצום, ויען כי האבות היו במצור ובדחק, מהנכון שיתנהג עם בניו במדת הרחמים ותהיה להם הרחבה גדולה. (עטרת ישועה)

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-די ושמי ה' לא נודעתי להם (ו א)

בעת שהיה הרה"ק רבי שלום יוסף מסדיגורא זיע"א ילד רך ולמד חמש מפי המלמד דרדקי, הגיע הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זיע"א לביתו כדי לפגש את אביו הרה"ק רבי

עננהו האוהב ישראל, כי הוא רואה את הצרות הקשות שייסבלו בני ישראל לפני ביאת גואל צדק, מחמת זאת הוא בוכה. אמר לו רבי זושא, "הלא איתא בזהר (ח"ב סעב): שהצרות שיעברו יהיו רק עד כדי שיוכלו לסבל, ולא יותר מכף. התחיל הרבי מאפסא לבכות עוד יותר ואמר, "אוי, וכי לא ידעת כמה יכולים בני ישראל לסבל".

זהו שאמר, 'הוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים', הינו שייגאלם ויוציאם ממצרים אפלו כשעדין יכולים לסבל הצרות, ולא ימתין עד שלא יוכלו לסבל מגדל הצרות, משום דגם צרות כאלו שעדין יכולים לסבל, הם גם צרות גדולות ונוראות. (בני חיים)

ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים (ו ז)

אלול תש"ב בתוככי גטו וורשה, הולכים ומתקרבים? מי הדין, זמנים גוראים, רבבות מיהודי וורשה כבר נלקחו למחנות ההשמדה, לעקדה ולמשפחות, מחוץ תשכל חרב, שומעים בלי הרף יריות, יללות, חיות טרף מהלכי על שתיים חוטפים ילדים רעבים שחפשו מחוץ לבית פרוגי לחם, 'וימחדרים אימה', איש אינו יודע מתי יבוא יומו.

בחנין משתוללים הרוצחים, ובמשרדי הארכיון של קהלת וורשה, מוסיף **רבי מנחם זמבא** זצ"ל הי"ד מגדולי ומנהיגי יהדות פולין ומבני קהלת וורשה, לשבת ולכתב ללא הרף חדושי תורה. הוא כותב בלא ספרים, לשכניו בחדר הוא מסביר, 'לולי תורתך שעשעי אז אבדתני בעניי!'

אחד מהם קורא בראש הדף של רשימותיו, 'מה שחודשתי בעזרת ה' תבחר בימי

שאל, 'למדנו רבנו, לאיזה מקום יגיע בשמים קדוש לבנה מעין זה'.

השיב לו רבי שלמה, 'דע כי אין לשחק אפלו על פחות שבפחותים', והוסיף אמר משל על הדבר, "מלך אחד נתן פקדה שילקטו כל הפרורים הנופלים לארץ ממאכל כל חיליו, ויצברו אותם אוצרות אוצרות. כדברי המלך נעשה, בכל מקום שנסעו החילים, הובילו את אוצרות הפרורים עמם ולא הבין איש דעתו ומחשבתו של המלך, מדוע להרבות בטרחתה זאת, לעשות הוצאות רבות על פרורים שלא חשובים מאומה.

פעם היה למלך מלחמה גדולה, השונא הקיף אותו ואת חיליו מכל צד, שמרו על הדרך, ומנעו כל אספקה למלך ולחיליו. עם כל זאת, על הפרורים לא השגיחו והניחו להעבירם, יען לא היה חשובים בעיניהם. המלך פרנס במצור את כל צבאו מהפרורים, בזכותם היה לחיליו כח לנצח במלחמה.

הנמשל בזה, בעת קטרוג חס ושלום לא יניחו לעלות למעלה את התפללות החשובות והטובות, אך על תפללות מעין אלו אשר חשובות כפרורים, לא משגיח המקטרג ולא מעכב מלהעלות אותם, בזכותם מנצחים את כל המקטרגים ויהיה כל טוב לישראל. (שמע שלמה)

והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים (ו ז)

נראה לפרש על פי המעשה שמביא אחי אב"ד ווייצעו ז"ל בספרו מקדשי השם, שפעם פרץ הרה"ק **רבי אברהם יהושע העטיל מאפסא** זיע"א בעל אוהב ישראל בבכי מר, קאב הרה"ק **רבי זושא מאניפולי** זיע"א שנכח במקום את כאבו, והתענגו לסבת הבכי העז.

וספרו שמחמת הקר העז השורר בחוץ, אינם יכולים לסחור ולהביא מחית ביתם.

היה זה בפרשת וארא, והרבי אמר, "כתוב בפרשת השבוע, ובגני יצהר, הם ישאל שמאירים ומצהירים כפוכבים בעולם, קרח/ בעת שהוא קרח וכפור על הארץ, ונפג צריף הקרח להתמסמס, וזכרי' והיה זה לזכר לדורי דורות." כי בשבוע זו לעולם תשש כח הקר, ופעמים רבות יורד גשם כדי להפיג הקרח. (מילין חדתיו)

בנסח אחר, פעם בא הרה"ק רבי חנוך הענידי **מאלכסנדר** זיע"א לרבו הרה"ק רבי מנחם **מנדל מקאצק** זיע"א, ובאותה עת שרר בחוצות קר וכפור גדול. פתח הרבי מקאצק וספר כי פעם היה באזור לובלין כפור גדול.

כשהזכירו זאת לפני הרה"ק רבי יעקב יצחק **מלובלין** זיע"א, הוא פתח ודרש, 'צנה', עתה הוא צנה גדולה, הלא 'וסחרה', האנשים צריכים לסחור, 'אמתו', דהא זה היה מדת יעקב אבינו עליו השלום, איש האמת, ופסק הקר. כשספר הרבי מקאצק את הדבר, פסק הקר העז. (שיח טרפי קודש)

ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם (ו ט)

לאחר שנצל בנסים ממארעות המלחמה האזמה והגיע לחופי ארצות הברית, נערכה לכבוד הרה"ק רבי ישראל שפירא **מבלאז'וב** זיע"א קבלת פנים המוגנית בבית המדרש 'ביאליסטוק' שבמנהטון, וקהל רב עמד הכן לשמע את דבריו.

פתח הרבי וספר אודות התלאה אשר מצאתם בשנים הנוראות, כיצד קימו אחיהם בנפשם בכלל מדינות אירופה וביתר שאת

הזעם והכליה, ביום ב' סליחות, 'למשפטי' רבי עמדו היום כי הכל עבדתי, 'למשפטי'. רבי מנחם פוסק רגע מלכתב, ומשמיע חדוש באזני חתנו רבי שמואל לייב בר הי"ד, בנו של רבי דוד בר זצ"ל הי"ד בעל זכר דוד ורבה האחרון של אוזקוב.

אחר הוא פונה ומסביר לרבי **שמסון שטוקהמר** זצ"ל הי"ד את פנות הרמב"ם בהלכות דעות, על חובת האדם שירצה לחיות מתפתחת שיחה, ורבי מנחם מבאר באריכות את פרושו של הרה"ק **השפת אמת** זיע"א על הפסוק 'המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים', מלשון סבלנות, אסור לסבל את הגלות, אסור להשלים עם המצב.

רבי מנחם כשלעצמו איננו יכול אחרת, הלא חיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה, כמיתה חשובין, אף על פי כן איננו תלוש מן המציאות, הוא ממריץ את העסקנים מועד הקהלה לעשות מה, אולי נתן להציל את מישהו מהחטופים לפני שתצא הרקבת, פקוח נפש דוחה כל חשוב שהוא.

האנשים מציתים לו, מנסים, רבי מנחם חוזר אז על מימרא בשם הרה"ק רבי **מנחם מנדל מקאצק** זיע"א, 'שלמה המלך תקו שתי דברים, ערובין ונטילת ידים, ערובין הינו להתערב בעמם ולחיות עם העולם, נטילת ידים הינו לאסוף את ידי מהעולם. שלמה המלך הוכיח שיתכן לקיים ב' הדברים כאחד, להיות מערב בעולם וגם להיות מפשט הימנו. (מרביצי תורה מעולם החסידות)

ובני יצהר קרח ונפג וזכרי (ו כא)

לחדר קדשו של הרה"ק רבי יעקב יצחק **מלובלין** זיע"א, נכנסו קבוצת סוחרים

במדמני שהפּרוש הוא, כי לדעת רבי יוסי אין זה ממוּדת ישְרָאֵל להִתְעַשֵּׂר מהצָרוֹת שֶׁל הַזּוֹלָת וְאִפְלוּ מִצָּרוֹת שֶׁל גּוֹי, אִם בְּעִשְׂרוֹת מִצָּרוֹת שֶׁל גּוֹי נִחְלָקוּ עֲלוּי שְׂאֵר הַתְּנַאִים, מִצָּרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כּוֹלֵי עֲלָמָא מוֹדוּ, שְׂאִין זֶה דְרָךְ רְאוּיָהּ לְהִתְעַשֵּׂר.

ביצד, אִם כּוֹן, אֶטֶל כֶּסֶף עַל דְּרָשָׁה שֶׁסִּפְרָתִי בָּהּ עַל צָרוֹת גּוֹרָאוֹת שֶׁעֲבַרְתִּי אֲנִי וּמְלִיוֹנֵי אַחֵי וְאַחִיוֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַכִּי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׂאֵתְפָרְנָס מִצָּרוֹת. (יז יוסף)

וסרו הצפרדעים ממך ומבתריך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשאַרְנָהּ (ח ז)

לאחר שֶׁנִּסְתַּלַּק הַרְהוּ"ק **רבי דב בער ממעזריטש** זיע"א, נִתְנַעְדוּ הַתְּלַמִּידִים וְשׁוֹחֲחוּ בִּינֵיהֶם עַל מַעֲשָׂיו וְהִנְהַגּוֹתָיו שֶׁל רַבֵּם הַגְּדוֹל. נִעְנָה הַרְהוּ"ק **רבי שניאור זלמן מליאדי** זיע"א בַּעַל הַתְּנַיָּא וְאָמַר, "כִּלּוּם יֵשׁ בְּכֶם מִי שִׂוִּידַע הָעֲנִין שֶׁרַבְנוּ הִיָּה רִגְלֵי מִדֵּי בְקָר בַּעַת עֲלוֹת הַשַּׁחַר לְלַכֵּת לְטִיל לֵיד הָאֲגָמִים וּמְקוֹה הַמַּיִם, מְקוֹם שֶׁם הַצִּפְרָדְעִים מְקַרְקְרוֹת."

לאחר שֶׁלֹּא הִיָּה אֶחָד מֵהֶם שִׁידַע לְהַשִּׁיב אָמַר בַּעַל הַתְּנַיָּא, "אֲנִי אֲגִיד לְכֶם אֵת כְּנֻתּוֹ הַקְּדוּשָׁה, סִפֵּר לִי הַרְבֵּי שֶׁבְּצַעֲרֵירוֹתוֹ לֹא הִיָּה לוֹ מַעוֹת לְשַׁכֵּר דִּרְהוּ, רַק בְּמְקוֹם זֶה לֹא מֵאֵד בְּקֶצֶה הָעִיר סְמוּךְ לְנֹהַר, שֶׁם לֹא הִיָּה יֶשֶׁן בְּלִילָה מִחֲמַת קַרְקוֹר הַצִּפְרָדְעִים שֶׁבְּנֹהַר.

שאַלוּ אוֹתוֹ מִדּוּעַ אֵינּוּ יֶשֶׁן כָּל הַלַּיְלָה, וְהַשִּׁיב, כִּי־צַד בִּיכְלָתִי לִישׁוֹן כְּשֶׁהַצִּפְרָדְעִים מְקַרְקְרוֹת בְּמִסְרֵירוֹת נֶפֶשׁ כָּל הַלַּיְלָה בְּרַצְיָפוֹת בְּזַעֲקַת 'בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'. בְּזַקְנוֹתוֹ הִיָּה מִתְנַעֲנַע לְאֵלוֹ הַקּוֹלוֹת, לְזֹאת הִיָּה מְטִיל לְפָנוֹת בְּקָר, לְשִׁמַּע אֵת קַרְקוֹר

בְּמַחְנוֹת הַהַשְׁמָדָה בָּהֶם שֶׁהָיָה מְסַפֵּר שְׁנַיִם, אַרְבַּע מֵיתוֹת בֵּית דִּין סְקִילָה שְׂרָפָה הָרָג וְחִנּוּק עַל קְדוּשַׁת ה'.

הרבי הָאֲרִיף בְּתַאוּרִים עַד שֶׁלֹּא נִוְתְּרָה עֵין יְבִשָּׁה, וּלְבַסּוּף עוֹרַר אֵת הַצְּבוּר לְהִתְחַזֵּק בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת. אַחֲרֵי הַמַּעֲמָד נִגְשׂ אֵלָיו בִּיחִידוֹת מוֹרְנוּ **רבי יעקב רוזננהיים** ז"ל יוֹשֵׁב רֹאשׁ אֲגָדַת יִשְׂרָאֵל הַעוֹלָמִית, וְתַחֲב לִידוֹ סְכוּם כֶּסֶף הַגּוֹן.

תמה הַרְבֵּי מִבְּלֹאז'וֹב וְשָׂאֵל, "מָה זֹאת", הַשִּׁיב לְעַמְתּוֹ רְבִי יַעֲקֹב, "זֶהוּ מְנַהֵג הַמְּקוֹם, מְשַׁלְּמִים לְדַרְשָׁן עַל טְרַחְתּוֹ לְהַכִּין אֵת הַדְּרָשָׁה". בִּיַּדֵּי הַרְבֵּי שֶׁנִּצָּל בְּגּוֹף לֹא הִיָּה בְּאוֹתָהּ עַת אִפְלוּ פְרוּטָה לְפָרְטָה, מְכַל מְקוֹם סֵרֵב בְּנִחְרָצוֹת לְקַבֵּל אֵת הַכֶּסֶף וְהַשִּׁיבוּ לַיַּדֵּי רְבִי יַעֲקֹב רוֹזֵנְנֵהִים ז"ל.

אחר בָּאָר לוֹ הַרְבֵּי, "אַמַּת, הַמְּנַהֵג שֶׁהִנְהִיגוּ כָּאֵן בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית לְשִׁלֵּם עֲבוּר כֹּל דְּרָשָׁה, מְנַהֵג הַגּוֹן הוּא, מְכַל מְקוֹם עַל דְּרָשָׁה זֶה בָּהּ פְּרֻטָּתִי אֵת צְרוּתֵיהֶם שֶׁל אַחִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינִי יָכוֹל לְקַח מִמּוֹן.

הלא מְבֹאָר בְּמִדְרַשׁ שׁוֹחֵר טוֹב עַל הַפְּסוּק (תהלים נח מד) 'וַיִּהְיֶה לְדָם יֵאָרִיחֵם', בְּזֶה הַלְשׁוֹן, 'בְּתַחֲלָה הָיוּ מְמַלְאִים בְּסִפְלִים בִּיחַד, וְנִמְצָא לְיִשְׂרָאֵל מִים בְּסִפְלֵי וּלְמִצְרַיִם דָּם. וְחוֹזְרִים וְהָיוּ מְמַלְאִים מִים בְּסִפְלֵי וְהָיָה הַמִּצְרִי אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל, 'נִשְׁתָּה אֲנִי וְאַתָּה בִּיחַד', וּשְׁנֵיהֶם הָיוּ נוֹתְנִים פִּיהֶם בְּסִפְלֵי, וְהָיָה יִשְׂרָאֵל שׁוֹתֶה מִים וְהַמִּצְרִי דָּם.

אמר רְבִי אֲבִיו, כָּל הַמַּיִם שֶׁהָיוּ הַמִּצְרַיִים שׁוֹתִין, הָיוּ לוֹקְחִים אוֹתָן בְּדַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל, וּמִשֵּׁם הָעֵשִׂירוֹ, שָׂאֵם הִיָּה לוֹקְחוֹ בְּלֹא דָמִים הִיָּה נֶהְפֵּךְ לְדָם. רְבִי יוֹסִי אוֹמֵר, מִן הַדָּא הָעֵשִׂירוֹ, 'וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכְּנָתָה'. יֵשׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ סוֹבֵר רְבִי יוֹסִי שֶׁלֹּא הָעֵשִׂירוֹ מִמַּכַּת דָּם אֵלֹא מִן־שָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכְּנָתָה'.

ללמדנו בא שכיום אין השעה כשרה לומר דרשות, כעת צריך צעקה, כעת צריך מסירות נפש. כשפורצת שרפה אין מכריזים בשפי, "הבה נכבה", אלא צועקים, "הצילו", זה המצב כעת וזו חובת השעה, למען כבוד שמים צריך מסירות נפש. (בלבת אש)

ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים (ח ח)

הזמן **רבי אברהם ברוידיא** זצ"ל לאכסניה בעת ששהו בה חבורת משכילים, כשעמד להתפלל מנחה, ישבו הללו בקרבנו ושוחרו והתלוצצו בקול רם כדי לטרדו מפונתו, ורבי אברהם נאלץ להגביה קולו בתפלתו.

לאחר שסיים שאלוהו, "מפני מה צעקת בתפלתך", אמר להם, "צאו וראו, בכל מכות מצרים כתוב 'ויעתר משה אל ה', 'ויפרש כפיו' (להלן ט ט), וכיוצא בזה, רק בעגנו הצפרדעים כתוב 'ויצעק משה אל ה', הטעם פשוט, כאשר הצפרדעים מקרקרות צריך לצעק, כי המתפלל חייב להשמיע לאזניו את תפלתו. (חיובה טל תורה)

ושמתי פדת בין עמי ויבין עמך למחר יהיה האת הזה (ח יט)

עבודה מיחדת היתה להרה"ק **רבי מרדכי מנדבורנה** זיע"א בעת גשית היין. נוהג היה לעשות את היין לביתו דוקא בפרשת וארא באמרו, "בשבוע הזה שקורים בתורה הקדושה ושמתי פדת, אני אעשה פדיון".

מאתר והיה זה זמן רב לאחר עונת הבציר, מבקש היה מספר חדשים לפניו כן בעונת הבציר מאנשים שהחזיקו בבעלותם

הצפרדעים בשירת המסירות נפש שמהם למדו חנניה מישאל ועזריה, ועל ידי כך זכו לומר בתמידות את שירת המלאכים. (נרם ישראל להרב מאוסטילא)

ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה (ח ח)

בנס הקדמה לכנסיה הגדולה שנגערר בבגני ברק בתחלת חדש תמוז תשכ"ד, בו נכחו רבנים וראשי ישיבות שהתכנסו לצרף השעה, לשם הבהרת תפקיד הכנסיה הגדולה שבירושלים, דרש לפניהם הרה"ק **רבי משה יחיאל מאוירוב** זיע"א.

הרבי פתח בפסוק הנאמר במכת צפרדע, 'ויצעק משה אל ה', ושאל, "מדוע לפני כן שאל משה את פרעה, למתי 'אעתיר', וגם פרעה בקש, 'העתירו' אל ה', ואלו התפלה עצמה מכנה בכתוב בלשון צעקה, ולא בלשון עתירה.

אלא מצינו בגמרא (פסחים נג:) כי חנניה מישאל ועזריה נשאו קל וחמר בעצמם מן הצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצוין על קדשת השם כתיב בהו (לעיל ז כח) 'ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנוריה ובמשארותיה, אנו שמצוין על קדשת השם, על אחת כמה וכמה. ובפרק שירה אכן מבאר כי שירת הצפרדעים היא 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', פסוק של קדוש השם.

אמר מעתה, רצה משה רבנו עליו השלום ללמד לדורות, שבענינים הנוגעים למסירות נפש, צריך צעקה, לכן הגם כי דבר עם פרעה על תפלה בלשון עתירה, היה זה על חיצוניות מכת הצפרדעים, אולם כיון שהפנימיות של המכה היתה מסירות נפש, התפלל משה רבנו בסופו של דבר בלשון צעקה.

נענה האמרי ברוך ואמר, "הכי דבר זה צריך ממני, לזה לא צריכים לדידי, גם רבי חיימ'ל שלי יוכל ללמדו ללכת", אכן בגמר הסעודה לקח בן הרבי הרה"ק **רבי חיים מאנטניא** זיע"א את ידו של הי"ד מאיר והוליכו מסביב לשלחן, מאז התחיל ללכת כאחד האדם.

נעבר שנים רבות נפגשו רבי מאיר שפירא ורבי חיים מאנטניא במעונות המרפא בקארלסבאד או מארינבאד, וגם רבי אברהם המספר נכח במקום, נגש רבי מאיר שפירא ואמר לרבי חיים, שהוא זוכר כיצד למד אותו לילך ברגליו בימי עלומיו.

נענה לעמתו רבי חיים מאנטניא בדרך צחות, "אמנם למדתי אתכם ללכת, אך דמיתי שתלך עד לווי'ניץ או עד אנטניא, לא עלה על דעתי שתרחיק לכת כל כך". (פניני תורה וחסידיות)

ויעט ה' כדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד (ח כז)

בעת ששלטה מכת העכברים והזיקו בתנותו של רבי משה יהודה גינצלער בן ר' אהרן ראש הקהל דאוהעל, את כל סחורתו, נכנס רבי משה יהודה אל רבו, הרה"ק **רבי משה טייטלבוים** זיע"א אב"ד אוהעל בעל **הישמח משה**, לשפך מר שיחו ולבקש ישועה.

לאחר הפצרות רבות נתן בידו הישמח משה קמיע שהיו כתובים בו האותיות, א' מ' ב' ח' מ' א' ש' ה' ש' מ' ש' ר' מ' ל' ו' י' ל'. ראשי תבות, "אני משה בן חנה משביע את שר השרצים שילכו מחנותו של ר' משה ליב ואל יזיקו לו", וכן היה, כלם הלכו אל השכנים ובחנותו לא נשאר ולו עכבר אחד.

כרמים שישאירו עבורו מעט גפנים, כדי שיוכל לעשות מהן יין כשר לפסח. המקום שבו עשו את היין נשמר היה בקפדנות יתרה, לבל יגיעו לשם ילדים וזרים.

בנוסף, צריכים היו העובדים והמסיעים במלאכת הקדש לטבל במקוה טהרה לפני כל מלאכה, גם כל הפלים מהסנינים ועד לחבית, היו חדשים. עם גמר מלאכת עשית היין, מניח היה רבי מרדכי את היין בידיו הקדושות בחדר מיוחד, עד לחג הפסח. (תפארת מרדכי, מאמר מרדכי)

רק הרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי (ח כז)

ספר רבי אברהם שפירא אחיו של הגאון המפרסם **רבי מאיר שפירא מלוברלין** זצ"ל. בימי בחרותו, למד רבי מאיר שפירא בישיבת וויז'ניץ, רק אחרי שנלקח לחתן אצל רבי יעקב דוד ברייטמן שהיה חסיד של הרה"ק **רבי ישראל מטשורטקוב** זיע"א, החל להסתופף בטשורטקוב עד שהיה לחסיד טשורטקוב נלהב.

בנערותו התגורר בעירה שאץ, מאחר ואביו רבי יעקב שמשון שפירא זצ"ל היה נכד של הרה"ק **רבי פנחס מקאריץ** זיע"א ומקרב משפחה להרה"ק **האמרי ברוך מוויז'ניץ** זיע"א, השתדל האמרי ברוך בכל פעם ששהה בשאץ לסעד ארוחת ערב בבית רבי יעקב שמשון.

בעת שהותו בבית רבי יעקב שמשון, התאונן לפניו מארחו שהנה לו שני בנים, הצעיר מביניהם אברהם מספר העובדא, כבר הולך על רגליו ב"ה וקופץ ובא, ואחיו הגדול מאיר שכבר בן ארבע, אף שהוא ילד מאד מפתח ומחזק אינו יכול ללכת על רגליו.

פיו פ'ה ה", הוא כּלו של הקדוש ברוך יתברך שמו, ואז יכול לפעל בכח התורה הקדושה. (אוצרות החן)

ויאמר אליו משה בצאתי את העיר אפרט את פפי אל ה' הקלות יחדלון והבדך לא יהיה עוד למען תדע מי לה' הארץ (ט כט)

בְּשִׁיהִיה הרה"ק **רבי יעקב יוסף מפולנאה** זיע"א בעל **התולדות יעקב יוסף** ילד בן חמש שנים, שגן עם המלמד את פרשת השבוע וארא, ולמד את הפסוק הנאמר במכת בְּרָד, 'כצאתי את העיר אפרש את פפי, ורש"י מפרש, 'אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה גלולים'.

הקשה הילד למלמדו, "הלא גם במכת הצפרדעים נאמר (לעיל ח ח) 'ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ה'", וכן במכת ערב כתוב (שם נה), 'ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ה' וגו', 'לא נאמר שייצא מן העיר ולמה יזקא במכת בְּרָד חשש משה מפני גלולי מצרים

הוא הקשה והוא ענה על אתר, בפרשת ויגש נאמר (בראשית מו לד), 'כי תועבת מצרים כל רעה צאן, ורש"י מפרש שהצאן הוא להם אלילים, וצאן נמצאות תמיד בשדה, לכן יכול היה משה להתפלל בתוך העיר.

אבל במכת בְּרָד נאמר (לעיל פס' ט), 'היֵרָא אֶת דְּבַר ה' הַנִּס אֶת עַבְדֵי וְאֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבְּתִימִים, מִמִּילָא נִמְצְאוּ אֵז כָּל הַצֹּאן בְּתוֹךְ הָעִיר, לִכֵּן אָמַר מֹשֶׁה שִׁיֵּצֵא אֶת הָעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הָעִיר. (יד יוסף)

אחר אמר הישמח משה לרבי משה ליב, "אלמלא נתן איש אחר קמיע זו, לא היתה מועילה כלל, אני מכניס חיות באותיות, לכן היא מועילה". הרבי הראה לרבי משה יהודה את הקמיע ואמר, "הבט נא היטב, אז תראה את החיות של האותיות". (תולדות קול אריה)

ויאמר אליו משה בצאתי את העיר אפרט את פפי אל ה' הקלות יחדלון והבדך לא יהיה עוד (ט כט)

את העירה טשערנוביל, פקדה סופת שלגים ורעמים קשה וממשכת, באו עשירי ונגידי העיר לפני הרה"ק **רבי מרדכי מטשערנוביל** זיע"א והתחננו על נפשם, אם חלילה לא תפסק סופת השלגים, יאבדו את רכושם וישארו אביונים חסרי כל.

אמר להם הרבי כי אם ימציאו לידיו סכום מסים, יסע מחוץ לעיר והכל יפסק. נתנו לו העשירים את אשר דרש, והרבי עלה על העגלה ונסע מחוץ לעיר, שם פתח ואמר בנעימה, 'כצאתי את העיר אפרש את פפי אל ה' הקלות יחדלון, באותו רגע התבהרו השמים, והסערה נעלמה כלא היתה. שמעתי מפי מתנגד שנכח בשעת מעשה, ומכל מקום נשאר מתנגד.

נראה לי במה שאמר רבי מרדכי זה הפסוק ובזה התבהרו השמים, כי כל מעשה שכתוב בתורה הקדושה אינה מעשה סתם, בזה הפסוק התבה והמלה, יכולים לעשות מה שכתוב, רק ההבדל הוא מיהו האומר, אם אומר את הכתוב מי שאיזה ואורייתא חד, יכולים לעשות בתורה מה שכתוב בה.

זה ענין אורייתא קוב"ה וישאל חד הוא, כי נשמתו אצולה ממקום התורה והיא בעצמה התורה, אז נקראים עיניו 'עיני ה', ונקרא

מלוח מלכה

החסידי

ספורים מהבעל שם טוב ורמלמידיו

המשך משבוע שעבר

בבואם ללוצק, היה הרה"ק רבי יוחנן פּרלוב מלוצק זיע"א עדין חולה מאד, מחלתו נמשכה מאותו חדש אלו שבו נפל למשכב עד חנכה, כאשר בינתיים מצבו היה כה חמור, עד כדי ששכבאו החסידים לראש השנה לא נתנו להם להכנס אפלו לקבלת שלום, על פי צווי הרופאים כי חולה מסכן היה.

יוצא מן הכלל היה החסיד ר' אלעזר ציילינגולד ועמו בנו ר' מענדל, שקבלו רשות מיחדת להכנס לחדר הרבי. כאשר בקש ר' אלעזר מהרבי רשות לשלח טלגרמה לפרנקפורט, להזכירו על הציון של אביו הרה"ק רבי ישראל מסטולין זיע"א, ענהו הרבי שאביו כבר יודע ממנו, העז ר' אלעזר ושאל עוד, אולי לשלח טלגרמה לסטאלין, לאמו הרבנית, אך הרבי לא רצה שתהיה לאמו עגמת נפש מכך.

כעבר שנה באחד משבתות החורף, שבת רבי יוחנן בדובנא, במוצאי שבת קדש אחר זמירות "אלה'הו'ס" אמר לחסידים שישארו בבית הפנסת ויטלו ידיהם למלוח מלכה, והוא יצא עם משמשו ר' ליפא והתהלך עמו ברחוב.

בדרך פגעו ממולם אדם אלמוני עטוף במעיל, כובע גבוה לראשו ומקלו בידו, הולך ופוסע במהירות. כשראוהו הרבי נשאר עומד על עמדו וידו אוחזת ביד ר' ליפא, והלה עבר לפניהם וברכם, "שבוע טוב ילדים", והמשיך במרוצתו. תמה ר' ליפא ושאל את הרבי, "מי הוא זה ההולך לקראתנו?", והרבי ענה, "הוא האיש שהציל אותנו אז, ברככת".

(קונט' עטרת יוחנן)

אחר שהתחיל הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א להנהיג, ואלפים היו באים ממרחק לבית מדרשו לקבל תורה מפיו, דורש היה כי לא לחנם חבר מרן הבית יוסף זיע"א סימן שלם בפני עצמו בענין החיוב לאכל סעודת מלוח מלכה, הוא סימן ש' בשלחן ערוך ארח חיים, אלא כדי שיהיה הענין חשוב בעיני העולם.

אמנם עורך היה סעודת מלוח מלכה בכל מוצאי שבת בהרחבה גדולה, שכן ברכו רבו הרה"ק רבי דב בער ממעוזריטש זיע"א ואמר, "יהי רצון שתזכה לקיים סעודת מלוח מלכה בהרחבה, כמנהיג בישראל". (מגדולי התורה והחסידות)

דורש ומזהיר היה הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זיע"א את מבחרי חסידיו, "רבות הן דרכיו של יצר הרע להכשיל את האדם". את הפזמון מהזמירות של מוצאי שבת קדש, 'אדיר אים ונורא' וכו', 'פדה עמך מעזים צאנך מיד גוֹזִיזים' עמד ובאר.

"דרך העולם מי שחפץ לגזז צאנו, מניח תחלה את השערות שייגדלו הרבה, כדי שאחר כך יוכל לגזז הפל בפעם אחת. כמו כן היצר הרע, מתחכם לפעמים על האדם ומניח לו להתמיד בתורה ובמעשים טובים, למען יוכל בהמשך השנים לתפס אותו על ידי תאוות ופניות, בתוך למודו ומעשיו הטובים". (תורת אבות)

מילין קירין והיודשים נפלאים מהוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצרא שליט"א

מִי־הָתָא

חֲזַתָּא

חֲזַתָּא דְאִוְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

שכר הביזיונות

ויצא ממנה שמואל (ברכות לא:). וזהו בשביל שנחשדו לזונה ולשכורה נחשב להן לצדקה, עכ"ל.

בזכות הביזיונות שספגו זכו לזרע קודש מלכים ונביאים

מכאן יש לנו להבין מה גדלה מעלת הנחשד בדבר שאין בו עד כדי כך שנחשב להם כאילו ועשו מעשה צדקה עצום שהקב"ה מחשיב להם לטובה. אך דבר נוסף רואים כאן, שכשאדם מתבזה כמו בשני המקרים הללו שנחשדו והתבזו ושתייהן, זוכה ע"י כך לצאצאים קדושים שיאירו ויושיעו את ישראל, כתמר שחשדה יהודה זתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים, וכחנה שחשדה עלי זתה ויצאה ממנה שמואל ששקול כמשה ואהרן (שם).

אפילו פרעה הרשע היה זוכה לכפרה אם היה מתבזה ק"ו לבני ישראל

בזה נשוב לפסוק דידן וכפי שביארו מן החתם סופר ע"ה כי מה שאמר הקב"ה למשה ואהרן וציוונו עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם היה בשביל שחלילה לא יתבזה וכך יתכפר לו עד שלא יהיו עשרת המכות בדין. ועל זה יתמהו הכל ויזעקו, היתכן כזאת, שאדם רשע כפרעה, רוצח ללא רחמים, האם גם בו נאמר שביזיונות יכפרו עליו. אולם הוא הדבר העצום והפלאי שלמדנו מכאן, שיתכן ויהיה האדם מושחת ורשע בכל מיני רשעות, ועם כל זה יבואו ביזיונות ויכפרו עליו. מכאן נסיק מה עצום כח הביזיונות לכפרת עוונות, ובוודאי שאין ביננו רשעים כפרעה, ואם לרשע כזה היו מתכפרים

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצונו אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים (ו יג). בפסוק זה ישנם שני ציווים למשה ואהרן, ויצונו אל בני ישראל ונוסף עוד ואל פרעה מלך מצרים, ובעוד שהציווי לבני ישראל היה כדברי רש"י: ויצונו אל בני ישראל, ציוונו עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם. אך מהו הציווי לפרעה מלך מצרים. על כן בא רש"י הקדוש ומפרש רש"י ואל פרעה מלך מצרים, ציוונו עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם. ודבר של תמיהה הוא מה נחוץ לצוותם לחלוק כבוד לאדם בליעל ורשע שעניו ושיעבד את בני ישראל, הרג בהם ובילדיהם ללא רחמים, הלזו נאמר לחלוק לו כבוד.

שלושת הפעמים שנוצר ו'יחשבה' קשורים זה בזה

נקדים ונאמר, שהנה, על הפסוק (בראשית טו ו) והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' כתב בעל הטורים שיש במסורה מלבד זה עוד שני מקומות שנאמר בהם 'ויחשבה', האחד 'ויחשבה לזונה' הנאמר בתמר (שם לח טו), והשני 'ויחשבה עלי לשיכורה' הנאמר בחנה (שמואל א' א יג). ורמזו יש כאן על דרך מה שאמר רבי יוסי (שבת קיח): 'הא חלקי עם מי שחושדין בו ואין בו', שהרי גם בתמר וגם בחנה שתייהן נחשדו בדבר שלא היה בהם ונחשב להן לצדקה כמאמר הכתוב במקום השלישי 'ויחשבה לו צדקה'. וכלשון בעל הטורים בשם אביו הרא"ש ע"ה: שהרי תמר בשביל שחשדה יהודה זתה ויצאו ממנה פרוץ וזרז שיצאו מהם מלכים ונביאים (מגילה י:). וחנה בשביל שחשדה עלי זתה

רחל כי ע"י 'חרפתי' מסתלקים ונאספים הדינים הנרמזות בשם 'אלקים', כי יסורין ממרקים עוונותיו של אדם (ברכות ה). **ואין לך יסורין גדולים מהבושה והביזוי כשמוגיע לאדם.** וכן אמרו במדרש (משלי לא יד) על הפסוק (שם) 'הייתה כאניות סוחר' זו רחל אמנו, שהייתה מתביישת על הבנים בכל יום, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן, שהוא דומה לספינה, שהיא מלאה כל טוב שבעולם, כך יוסף נתקיים כל העולם בזכותו, וכלכל את העולם בשני רעבון.

הביזיונות, כל יהודי ויהודי על אחת כמה וכמה שבעת שפוגעים בו ומשפילים אותו הרי שאין לך עת רצון מאותה השענה לכפר ולמרק עוונותיו.

המתקת הדינים בכח החרפה

ולא זו בלבד שזוכה לכפרת העוונות עוד יכול בכח ההשפלה שעובר להמתיק כל הדינים התלויים עליו שיתהפכו לרחמים, וכמאמר הכתוב ברחל אמנו בעת שילדה את יוסף הצדיק (בראשית ל כג) 'ותאמר אסף אלקים את חרפתי' וביאר **בבאר מים חיים** (שם) שאמרה

מִלְתָּא דְפִלְיָא

הבושה מבטלת גזירות קשות מעל האדם

מסופר על הרה"ק **רבי מנחם מנדל מפרימשלאן ע"ה** שקרא לאוהביו לסעודת הודיה, וסיפר להם כי מקובל הוא שאם נגזר על האדם חולי או מכאוב שולח לו הקב"ה אדם שיפגע בו וישפילנו וכך יוצא הוא ידי חובת החולי או הכאב. אם כן, המשיך הרה"ק ואמר, היום זכיתי לביזיונות גדולים, דבר המוכיח שעמדה כנגדי גזירה קשה ועצומה ולכן שלח הקב"ה ביזיונות גדולות אלו להצילני מהחולי, על כן מחויב אני להודות לו בקהל ועדה על חסדו הגדול שגמל עימי, כדרך כל אדם שניצל מחולי שיש לו להודות ולשבח על הצלתו כנאמר (קז יח-כב) 'כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות. ויזעקו וגו'. ישלח דברו וירפאם וגו'. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה', ויותר מכך, שממני נמנע החולי עוד בטרם יבוא אלי בזכות הביזיונות.

אין דבר יותר טוב מביזיונות

וזאת יש לו לכל אדם להחדיר לקרבו, אמנם מבקשים אנו 'ואל תביאני לידי בזיון', אך לכל אדם ישנם מצבים בהם מאן דהו עולב בו ומשפילנו, ואז יש לו להבין כי אין דבר יותר טוב מהשפלה לפעול בעבורו ובעבור זרעו ישועה מעל הטבע, ואף אם נגזרה עליו גזירה חלילה ניצול ממנה בכח הביזיונות, וזוכה לרב טוב בזכות אותם הרגעים בהם היה מן הנעלבין ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים שעליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) 'אַהֲבִיזוּ כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ, מֵה לָנוּ גְדוֹל מִכֶּךָ הַקְּרָאוֹת 'אוהביו' של מלך מלכי המלכים.

ולא לחינם אמרו הקדמונים שאם אדם היה יודע מה מרוויח מהביזיונות וכמה הם טובים עבורו בעולם הזה ובעולם הבא, הרי שהיה רודף אחריהם. וכדבריו המופלאים של **רבי חיים ויטאל ע"ה** בספרו **שערי קדושה** (ח"א שער ו): ואם יחרפך איש לא תענונו, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתב 'אוהביו צצאת השמש בגבורתו', והעבר על מידותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך כי טוב הוא לך, כי כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו (ר"ה זי), ומכל שכן עוונות וחטאות. ובסוף דבריו הקדושים מוסיף הוא על כולנה בשגב הביזיונות ואומר: **ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך.**

אמנם לא כל אחד יכול לשמוח כאשר נשפך דמו 'אזיל סומקא ואתי חיורא', אך לכל הפחות ידע בליבו כי כאשר סופג ביזיונות - מתנה הם בשבילו, וכמו שאמר **המלאך המגיד** שהיה לומד עם **מֶרְן הבית יוסף ע"ה** (מגיד מישרים ויקהל ד"ה עוד אמר), שאם היו יודעים אנשים את שכן הביזיונות והתועלת שהם זוכים לקבל בעבור שמדברים עליו בגנותו, היו שמחים כאילו הביאו להם מתנות כסף וזהב.

ברזא דאז"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

אמונה - הדרך לגאולה

שהיה מרדכי מגדל את אסתר המלכה, וכך גם כשמאמין בה' שישלח לו ישועה הרי בכוח האמונה מגדל את אותה הישועה וממשיך אותה לעולם. וביותר יש כח בדיבורי האמונה להמשיך ישועות וברכות, כמו שכתוב (תהלים קטז י) 'הָאֱמֻנָתִי כִּי אֲדַבֵּר', 'האמנתי' לשון המשכה, וההמשכה היא 'כי אדבר' בכח דיבורי האמונה והבטחון כך נמשכים כל הישועות.

חיסרון אמונה מעכב הישועה

ובזה מובן מה שפקפק משה רבינו וסירב ללכת אל פרעה, ובוודאי לא היה חיסרון באמונתו שלא ייבצר מאומה מיכולת ה' להושיע את ישראל, אלא כיון שלא היו ישראל ראויים להגאל ממצרים אלא בזכות האמונה, וכיון שלא שמעו אליו בני ישראל מקוצר רוח ועבודה קשה, לכן חשש משה רבינו שלא יהיה בכוחם להמשיך את הגאולה לעולם כל זמן שלא יתחזקו באמונה. וזה שאמר משה בדעת האמת, **הן בני ישראל לא שמעו אלי ולא האמינו**, ואיך יכול להיות שישמע אלי פרעה כי בלתי האמונה אי אפשר. וזה שאמרו **ואני ערל שפתיים** היינו שאין לי פתחון פה לומר לפרעה והוא בחינם. ורצונו של משה היה שישרש בליבם של ישראל האמונה, ופרעה ישלח בוודאי את בני ישראל בעל כרחו, ובזו האמונה ימשיכו את הגאולה.

על ידי האמונה בשעת ההסתר זוכים להתגלות הרחמים

זהו כוח האמונה גם בשעת הצרה, אשר כפי מה שמאמינים שתכלית הדין הוא רחמים כך זוכים להתגלות הטוב בפועל, כמו שפירש

התמיהות בפסוק מורים כי יש דבר נסתר בשאלתו של משה רבינו ע"ה

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר הֲנִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם (ו יב).

הקשה הרה"ק רבי יצחק מראדוויל ע"ה בנו של המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ע"ה בספרו **אור יצחק** (ד"ה וידבר), מה הייתה שאלת משה רבינו ע"ה 'ואיך ישמעני פרעה' הרי ידע היטב שישמע על כרחו גם אם יתעלם או לא ירצה להבין משמעות השליחות. ועוד, 'ואני ערל שפתיים' הלא כבר ענה לו הקב"ה (לעיל ד יא) 'מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה', ובוודאי ידע משה ע"ה שהקב"ה הוא כל יכול, הרי זה אומר דרשוני שאין דברי משה רבינו ע"ה כפשוטם.

האמונה ממשיכה ישועה מחוץ לטבע

ותירץ על פי מה שאמר אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ע"ה כי 'אמונה' נקראת מלשון 'המשכה' כמו 'וַיְהִי אִמֵּן אֶת הַדָּפָה', שהאמונה היא הצינור שבו ממשיך המקור העליון, אם מאמין ח"ו ברע הוא ממשיך רע, ואם מאמין בהטוב ובחסדו הגדול הוא ממשיך כל הטובות וכל הברכות, וכמו שאמרו שלא נגאלו ישראל אלא בשביל האמונה, לכן בלתי אמונה לא היה באפשר שיגאלו.

וכל כך גדול כוח האמונה התמימה בה', שעל ידה זוכים להמשיך לעולם את אותו הדבר שמאמינים בו אפילו מחוץ לדרך הטבע, וזהו אמונה לשון המשכה וגידול, כמו שכתוב אצל מרדכי 'ויהי אומן את הדסה',

חסדים טובים, והוא צריך ביאור, וכי יש חסדים טובים וחסדים שאינם טובים, ולמה צריך לפרט הכוונה לחסדים טובים, אלא כמו שנתבאר שנזכה לראות את החסדים בגלוי ובידיעה ברורה ובהכרת החסד לעינינו, ולא נצטרך להאמין כי הוא חסד, שלא יהיה החסד בהסתר.

[ולבוא למידת האמונה צריך לסיוע מן השמים לזכות בה, ותמיד תהיה תפילת האדם שיעזרהו ה' יתברך לתת בו מבטחו בכל תהלוכותיו בעולם, כמו שאמר דוד המלך ע"ה ה' רועי לא אחסר' (תהלים כג א), ופירש הרה"ק מלינסק ע"ה (הובא בשמו בספר בנו זרע קודש ותולדות ד"ה ועוד י"ל ויעתר הד') שהיה דוד המלך מתפלל שתמיד לא תחסר לו אמונה זו שה' הוא הרועה אותו מעודו, וזהו ה' רועי היינו הידיעה הזאת לעולם 'לא אחסר', שלא תחסר ממנו האמונה בה' יתברך הרועה ומנהיג את האדם בכל דבריו.

ועל דרך זו פירש **בזרע קודש** (תולדות ד"ה ועוד י"ל ויעתר הד') את הפסוק (בראשית כה כא) 'ויעתר יצחק' שכל ימיו היה יצחק מתפלל יצחק לה', ומה היתה תפלתו, לה' לנוכח אשתו, 'אשתו' היא כנסת ישראל, ועל דבר זה ביקש יצחק אבינו ע"ה שיהיה ה' תמיד לנוכח עיני כנסת ישראל, שבכל עת ובכל זמן יפנו כנסת ישראל לנוכח ה' יתברך, לדעת שהכל בא ממנו יתברך שמו לעד].

מסיים הרה"ק מראדוויל ע"ה בבקשה עצומה לרבונו של עולם, וזה לשון קדשו: רבונו של עולם תן לנו לבבות קדושות וטהורות שיאמינו באמת כעת בהגאולה, ובוודאי יגאל אותנו בקרוב, אוי לנו שאין לנו אמונת אמת, הם המתערים כאזרח רענן אינם רוצים עוד שיבוא הגואל צדק, כמו במצרים שמתו בשלשת ימי אפלה, אך החומש עלו ממצרים, כעת כן יהיה כן, אבל אם יסכימו כולם ויאמינו באמת בוודאי יבוא תיכף במהרה בימינו.

בתשואות חן (וישב ד"ה ועד"ז) על הפסוק (תהלים קז א) 'הודו לה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ, 'טוב' בגימטריא שם הו"ה במספר קטן, רמז לזמנים שהרחמים הם בקטנות ובהסתר, ואין זוכים לראות הרחמים אלא צריכים להאמין שהכל לטוב והרחמים גנוזים בתוך הדינים, ועל ידי שמודים לה' גם בזמן הקטנות זוכים להתגלות הרחמים 'כי לעולם חסדו', שנזכה לחסד בכל העולם בהתגלות שם הו"ה בשלימות במילוי יוד"ן העולה בגימטריה 'חסד'.

וכבר בתחילת שליחותו לגאול את ישראל ממצרים היה מאמרו יתברך למשה וַיִּדְבֶּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲנִי ה' (לעיל ו ב) ופירש **המגיד ממעזריטש ע"ה** (ליקוטים יקרים אות ערה עיי"ש באריכות), שאחר שאמר משה רבינו (שם ה כג) 'ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה', אמר לו הקב"ה 'ודבר אלקים' - אף שאני מנהיג בעולם במידת הדין שעל כך מורה שם 'אלקים', ולעיני בשר כך אכן נראה ש'הרע לעם הזה' שגברה עליהם בחינת הדין, אבל האמת 'אני ה' בשמי שם הו"ה שם הרחמים, שגם בתוכה של מידת הדין גנוז שם הרחמים.

בקשה על התגלות הרחמים בעולם

וזהו שביקש דוד המלך ע"ה (תהלים כג ד-ו) 'גַּם כִּי אֶלֶךְ בְּגֵיא צְלָמוֹת לֹא אֶירָא רָע, גם בעת צרה שאין רחמי ה' נגלים לעין גם כן לא אירא רע, והוסיף לבקש 'אך טוב וחסד ירדפוני', שירדפהו חסד, הן חסד נגלה והן חסד נסתר, הן טוב שהוא חסד במספר קטן, והן חסד נגלה, ובכח האמונה נזכה שיתהפך ה'טוב' ל'חסד' ויתגלו עלינו רחמי יתברך בשלימות.

ובזה יש לפרש את הפסוק (שם פה ח) 'הִרְאֵנוּ ה' חֶסֶדְךָ, שאנחנו מבקשים שהקב"ה יראה לנו את רחמי בגלוי, חסד נגלה. וזהו מה שמבקשים בכל יום בברכות השחר, 'וגמלנו

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודת ה' על סדר הפרשה

התגלות הבורא לאבות הקדושים

לעומתו שם הוי"ה משמעותו שמהוה כל הווה, המורה על יכולת הבורא לברוא בריאות חדשות ומציאות אחרת בבריאה תוך שיודד מערכות הטבע - בשם זה לא התגלה הקב"ה לאבות, שלא היה שינוי חוץ לטבע מערכות שמים וארץ. אך עתה שהתגלית לך הרי זה בשם הוי"ה ברוך הוא שהוא מורה על שינוי הטבע ולכן אמור לבני ישראל אני ה' [שם הוי"ה], תודיע להם השם הגדול כי בו אני עושה עמהם להפליא, וידעו כי אני ה' עושה כל.

הנהגת האבות אף היא בדרך הטבע

כדבר הזה בינותי בספרים מה שכתב ספר חסידים (ס' קסה) שכ"ד פעמים נזכרו אבות העולם כסדרן, דהיינו 'אברהם יצחק ויעקב', לרמוז על כ"ד השעות שהם צמצום הזמן בטבע וכולו היה מלא בעבודתם, ואשר על כן נכתב בתהלים כ"ד פעמים 'אשרי', כי אשרינו שזכינו להמנות על זרע האבות הקדושים - אברהם יצחק ויעקב, ועצם הדבר שנסדרו כסדרן בכ"ד מקומות כנגד כ"ד שעות היממה מורה כי הייתה ההנהגה עימם כסדר הטבע [ראה מגלה עמוקות (אחרי ד"ה או אמר): ולפי שאבות העולם הם שערים העליונים לכן כ"ד רגנות אמר שלמה שרצה להעמיד דלתות ההיכל, עד שזכר 'שאו שערים ראשיכם' שהם ראשים העליונים, 'הנשאו פתחי עולם' שהפתחים הם כ"ד שהיו בעזרה. לקביל זה תקנו כ"ד תיבות בברכת 'ולירושלים עירך', ודוד אמר זה בתהלים כשבא למזמור כ"ד, ורזא 'ושמתי כד כ"ד שמשותיך' (ישעיה נד יב), לכן נזכרו אבות העולם בתורה כ"ד פעמים כסדרן סוד אור ישר שהוא כ"ד, וכ"ד פעמים למפרע על סוד אור החוזר וכו'. לכן כ"ד פעמים 'כפרה' איתמר ביום הכיפורים בתורה, אמור ואחרי מות ופינחס, לכן כ"ד עריות בפרשה, לכן

יש להבין כמה תמיהות בפסוק ופירושו

וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי ה' לֹא נִודְעָתִי לָהֶם (ו ג). קשה, מדוע מנה את האבות כל אחד בנפרד, יכול היה לומר 'אל אברהם יצחק ויעקב'. ועוד קשה, איך אמר שלא נגלה בשם ה' הלא כל התורה מכריזה על גלויים שהיו לאבות בשם הוי"ה. אחר כל זאת עוד יקשה פירוש רש"י שאמר 'וארא' - אל האבות. מה ביאר בזה מה שלא נכתב מפורשות בתורה.

דרך האבות - התגלות בתוך הטבע

יש להקדים לכך את ביאור הרמב"ן ע"ה בפסוק זה, כי ישנם שני סוגי ניסים, יש והנס נעשה בתוך הטבע, כמו אדם שיצא למלחמה וניצח, יתכן ועל פי טבע לא היה יכול לנצח, אבל עדיין נעשה הטבע בדרך הטבעית שיצא למלחמה וניצח. הסוג השני הם ניסים שיוצאים מטבע העולם, כמו עשרת המכות וקריעת ים סוף שדרך הטבע שהמים שביאור הינם מים, והקב"ה שיודד מערכות הטבע והמים נהפכו לדם וכן על זה הדרך.

ממשיך הרמב"ן ומבאר, הניסים שנעשו לאבות הינם בתוך הטבע ללא שנשתנה הטבע, שהצילם במלחמה ופדאם ממוות, ואף שבוודאי גם בטבע היה זה נס גדול, אך עדיין הכל נכנס בגדר דרך הטבע. דרך זו נרמזת בשם שד"י, שהוא על שם שבתחילת בריאתם היו השמים נמתחים ללא גבול עד שאמר הקב"ה 'די', כמבואר בגמרא (חגיגה יב): בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו, שנאמר (איוב כו יא) 'עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו', והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית יז א) 'אני אל שדי', אני הוא שאמרת ללעולם די.

הפסוק שנגלה לאבות בשם שד"י ועתה נתגלה למשה רבינו בשם הוי"ה ברוך הוא וברוך שמו. מעתה נשובה נראה כרמינו סמדר שעדיין יש לנו להבין מפני מה נזכרו כל אחד מן האבות בפני עצמו כאמרו 'אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, מדוע לא נשנו כאחד - 'אל אברהם יצחק ויעקב'. כמו כן נותר לנו להבין מה בא רש"י להוסיף כשמבאר 'אל האבות' בשעה שהם אלו דברי מקרא כתוב.

לשם כך נבואה חדרי התורה של **רבינו הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה** (נועם אלימלך ד"ה וארא) שהקשה שידוע שכל אחד מהאבות עבד את הקב"ה בבחינה אחרת, אברהם - חסד, יצחק - גבורה, יעקב - תפארת, אם כך כיצד נגלה עליהם הקב"ה ב'אל שדי' בלבד ולא לכל אחד כפי בחינתו, שכן היא דרך ההתגלות מלמעלה.

מתרץ בעל נועם אלימלך ע"ה: אך שהשורש הוא בדבר הזה כך, שמצד הבורא ברוך הוא אין שום השתנות, אלא שהאדם בעבודתו לפי מדרגתו כך ממשיך עליו, נמצא אברהם המשיך על עצמו המידה של חסד, וכן יצחק מדתו, וכן יעקב. אבל מצד הבורא ברוך הוא הכל אחד הפשוט, ולזה פירש רש"י ז"ל '**וארא אל האבות**', לומר שאצל הבורא ברוך הוא אין הפרש וחילוק ביניהם כלל והכל אחד, לכך נראה אליהם בבחינה אחת ב'אל שדי', עכ"ד הקדושים.

בכך ניתן להבין הן את דברי רש"י שביאר 'אל האבות', כדברי רבי אלימלך שמצד הקב"ה הייתה התגלות אחת לכל האבות, והן מדוע נחלקו האבות באמרו **אל אברהם אל יצחק ואל יעקב** ולא נכתב 'אל אברהם יצחק ויעקב', כי מצד האבות הקדושים הייתה ההתגלות לכל אחד כפי בחינתו, ולכן לא שייך לכתבם כאחד.

כ"ד תועבות בהפטרה יחזקאל, כ"ד פעמים הוי"ה בישיעה, כ"ד פעמים 'אשרי' בתהלים זה לעומת זה.

הנסים שנעשו לאבות היו ישועות זמניות

עוד פירשו בו, כי מצינו אצלו יתברך שני כוחות המתנגדים זה לזה, ושניהם הם בתכלית השלימות עד בלי סוף וגבול, והם כח הגדולה וכח הצמצום. וזה שאמר רבי יוחנן (מגילה לא). 'כל מקום שאתה מוצא גדולתו של ה' שם אתה מוצא ענותנותו', להודיע כי כמו שאין סוף לגדולתו יתברך כן אין סוף לענותנותו והוא כח צמצום שכינתו הקדושה.

ועל כח זה נקרא שמו 'שדי' על שאמר לעולמו די, שאלולי כן היה העולם והים הגדול מתרחבין והולכין, כי כטבע החותם הטובע בדומה לו, כן הפעולות היוצאות מהבורא יתברך שהוא בלתי בעל תכלית ובלתי סוף היו מטבען נמתחין והולכין עד אין סוף, עד שהוא יתברך גער בהם ונתן להם גבול בכח הצמצום אל שיעור ידוע.

והנה כל הישועות שעשה ה' לשלושת האבות הקדושים היו רק ישועה זמנית לצורך השעה, כמו הצלת אברהם מכבשן האש, וכן במלחמת המלכים, וכן ביצחק כשהיה צריך לבארות נתן לו, וכן הצלת יעקב מעשו ומלבן. אבל ישועה נצחית קיימת לעולם לא ראו, ובכל עת באו עליהם צרות ודאגות חדשות.

זה שאמר **וארא אל האבות באל שדי** כח הצמצום שלי בהצלה לפי שעה, אבל **ושמי ה'** המורה על פעולה נצחית **לא נודעתי להם**, כי הפעולה הנעשית בשם השם הגדול הוי"ה ברוך הוא תהיה לעולם, והנעשות בכח 'אל שדי' הוא מצומצם על זמן רב.

ההתגלות מצד הבורא אחת היא משתנה לפי בחינות המקבלים

הנה עד כה נתבאר פירוש

י"א ד'אור ע"י מנחם אור לוישינסקי
 © כל הזכויות שמורות
 אין להעתיק או לנעוץ ללא אישור
 מצדו של בית חכמים אור לוישינסקי
 פניצב וניסוח: שוקי קנר

פרשת וארא

נושאים בעול עם הציבור - אלה שמות בני לוי: גרשון קהת ומררי

ר' יוסף גולדפינגר ז"ל לערוך את הכנס בבית הפרטי, שהיה ברחוב מהר"ל בצפון תל אביב.

באותם ימים היה ר' יוסף גולדפינגר ז"ל קרוי בשם 'מלך היהלומים'. זאת מאחר והיה הראשון בארץ ישראל שקיבל מסינדיקט היהלומים בלונדון הקצאה חודשית קבועה של יהלומים גולמיים למכירה ליצרני יהלומים. הקצאה זו העמידה אותו בראש הפירמידה של סוחרי ומשווקי היהלומים בארץ, וכמובן שהון ועושר רב היו בביתו. לב פתוח היה לר' יוסף לכל דבר שבקדושה, והוא תמך ביד רחבה בצדיקים שגרו בתל אביב ובמוסדות התורה. עסקני המוסדות התורניים תמיד שיחרו לפתחו, והוא הרים את נדבתו בחפץ לב.

הסיבה שבשלה נבחר ר' משה שיינפלד לבקש מר' יוסף גולדפינגר בקשה זו, הייתה לפי שר' משה היה עובד בכיר במשרדו של ר' יוסף שבבורסת היהלומים וקשר טוב היה ביניהם. כמובן שלאחר שר' משה שטח את הבקשה המיוחדת בשמם של צדיקי וגאוני הדור, ר' יוסף נאות לכך בשמחה והוא קבע תאריך בו יארח את הכנס בביתו.

לא זו בלבד אלא שר' יוסף עצמו נעתר לעזור ולסייע בהכנת רשימת המוזמנים. הוא ישב יחד עם ר' משה במשך זמן רב והעלו שמות שונים אותם כתבו ברשימה מסודרת. כמובן שעדיין לא הזמינו איש, שכן ידעו שניהם שרשימת המוזמנים חייבת להכנס תחילה וראש אל הקודש פנימה, אל הבית ישראל כדי שיחווה את דעתו.

כשהרשימה הייתה למראה עיניו של הבית ישראל, עיין בה הרבי בדקדקנות רבה, והודיע

בשנת תש"ל הייתה מצוקה כלכלית גדולה למוסדות חינוך רבים, בהם תלמודי תורה בכל רחבי הארץ, שבעיקר פנו לעם שבשדות ובאו להוציא יקר מזולל ולקרב לבבות ילדי ישראל לאבינו שבשמים. בתחילה ניסו העסקנים להתמודד עם הגרעון בדרכים שונות, אם בהשגת הלוואות ואם בצמצום הוצאות, אלא שבשלב מסוים הם הבינו כי הקומץ אינו משביע את הארי. היה זה לאחר שרואה החשבון הודיע לעסקנים שהגרעונות עומדים על יותר ממיליון דולר, סכום עצום וכמעט דמיוני באותם ימים. רואה החשבון אף הוסיף בעגמומיות כי מלבד הגרעון שמוסיף והולך בצעדי ענק, הרי שגם הדרישות הבנקאיות הנלוות גם הן גדלות ומסתעפות. כך שהייתה זו סכנת התמוטטות למוסדות תורה רבים מאד.

העסקנים נכנסו ובאו אל הרה"ק הבית ישראל מגור זיע"א כדי לטכס עצה עימו כיצד יוכלו לסדר ולשלם את הגרעון, ולאחר שהרה"ק הבית ישראל האזין לדברים שנשמעו, עלתה והתגבשה הצעה לערוך כנס הצלה מיוחד, דינר מיוחד, בו ישתתפו בעלי הון מבני הציבור החרדי, נגידיים ועשירים אשר דבר ה' יקר לליבם, כשיחד עימם ישבו גדולי הדור שיזעקו את זעקת החינוך היהודי הטהור ויבקשו מהם להרים את תרומת לבם ברוח נדיבה.

הרה"ק הבית ישראל הטיל את משימת ארגון הכנס על אחיינו הרה"ח ר' משה שינפלד ז"ל, והורה לו לבקש מהיהלומן החרדי הנוודע

הבית ישראל, התקשרו תיכף ומיד לביתו של האמרי חיים וביקשו כי הרבי מויוז'ניץ יבוא לכנס, והוסיפו וסיפרו כי כל באי הכנס יושבים ומצפים להופעתו כבוד של הרבי מויוז'ניץ בכינוס חשוב זה להצלת תלמודי התורה והמוסדות. להפתעת באי ביתו הודיע האמרי חיים כי בכוונתו לצאת תיכף ומיד לכנס, וכאשר הגיע האמרי חיים לתל אביב אל ביתו של ר' יוסף, עלו ובאו שני הצדיקים גם יחד אל מעונו של המארת.

אלא שהמגבית לא התנהלה כמצופה ממנה. הגבירים שהגיעו לכנס והכריזו על תרומתם, כתבו המחאות על סכומים לא גדולים יחסית, ובוודאי לא כפי שציפו מכנס הצלה שיציל את המוסדות מהתמוטטות. האמרי חיים, חכימא דיהודאי, ראה להיכן הרוח נושבת, והוא ביקש את רשות הדיבור.

האמרי חיים פתח ודיבר אודות חשיבות הצלת חינוך הילדים בכל ארץ ישראל, ולאחר מכן הזכיר את הפסוק במגילת אסתר, בדברים שאותם מרדכי הצדיק אמר לאסתר המלכה: 'כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו', תוך שהוא מסביר: טבע האדם הוא להכיר טובה לכל מי שהיטיב עימו בגשמיות, עד כדי כך שהוא מושפע ממנו גם בתחומים רוחניים. הטעים האמרי חיים ואמר: אף על פי שבוודאי 'רווח והצלה יעמוד ממקום אחר', מכל מקום, חלילה, אם יהיו אלו גורמים אחרים שישפיעו בכספם על החינוך הטהור, ולא אנחנו, אזי חלילה מה שיארע הוא: 'את' הן בנות בית יעקב ו'בית אביך' אלו בחורי הישיבות... כשאיני רוצה לומר את סוף הפסוק, חס ושלום.

בהתלהבות רבה ובאש קודש הסביר האמרי חיים כי כלל ישראל אינו יכול להשאר ללא מוסדות החינוך, והשאלה היא רק למי תהיה

לר' משה כי לא כל השמות שמוזכרים ברשימה זו ראויים להגיע לכנס. וזאת מאחר שברשימה הופיעו אנשים שמצבם הרוחני אינו נהיר דיו ולא ידוע בוודאות האם הם שומרי שבת כדת מחללו. הבית ישראל ביקש למחוק אותם שמות מן הרשימה, על אף שהיה ברור כי אישים אלה ירצו מאד לבוא ולהשתתף בכנס, וכי אם הם יבואו ניתן לשער שגם יתרמו תרומות מכובדות, אולם הבית ישראל הסביר כי זכות החזקת התורה יכולה להנתן רק לכאלה שהם חרדים לדבר ה' ושומרי שבת כראוי.

הכינוס הגדול התקיים בחודש אדר תש"ל, ואולם תיעוד מצולם של המעמד הנשגב לא קיים, מאחר והבית ישראל הורה וביקש שלא יבואו צלמים להנציח את הכנס. עדי ראייה שהיו במקום, אם נדיבי העם ואם שאר משתתפי הכנס, סיפרו על מעמד נורא הוד שהתקיים כאשר בשולחן הנשיאות ישבו מצד אחד גדולי ישראל, צדיקי וגאוני הדור, ומולם ישבו הנגידיים שהוזמנו למעמד.

בדייקנות מובהקת הגיע הבית ישראל למקום בשעה היעודה. נגידי העם כבר ישבו בביתו של ר' יוסף גולדפינגר, וכאשר הבית ישראל הגיעה למקום ברכב, היה נדמה כי הרבי עולה תיכף ומיד, אך לא כך היה. אחד מנאמניו של הרבי נשלח במהירות לברר האם הרה"ק האמרי חיים מויוז'ניץ זיע"א כבר הגיע לכנס. ומשנענה בשלילה, המתין הבית ישראל במכונית עד בואו של האמרי חיים.

תשוש וחולה היה האמרי חיים באותם הימים, ועקב מצב בריאותו הרופף היה ברור למארגני הכינוס כי אין ביכולתו של הרבי לבוא ולהשתתף בכנס. עצם הנסיעה מקרית ויז'ניץ בבני ברק עד לביתו של ר' יוסף גולדפינגר בתל אביב הייתה קשה עבורו, והמעמד אף הוא לא התאים למצבו הגופני.

אולם מששמעו העסקנים את הודעתו של

כהצעת האמרי חיים, כך אכן היה. גדולי התורה שהגיעו לכנס, נכנסו לחדר סמוך, קראו לכל אחד ביחידות כדי לשמוע ממנו על גובה תרומתם. כל אחד מהגבירים התבקש על ידי גדולי התורה להוסיף עוד כהנה וכהנה על מה שהציע לתרום.

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי, בעל 'חזון יחזקאל' זצ"ל, שאף הוא היה מהמשתתפים באותו כנס הצלה סיפר בשמחה רבה לתלמידיו בישיבת סלבודקה על ההצלחה הגדולה של הכנס. הוא הביע את התפעלותו מהתבטלותם וממסירותם של הגבירים לגדולי ישראל, וציין כי החסידים שהיו ביניהם נכנסו לחדר כשהם חגורים באבנטים ('גארטלעך'). כך כאשר נקב הנגיד ר' יחיאל מאיר פיק ז"ל, מחסידי גור, בסכום תרומתו שסבור היה לתת, אמר לו הבית ישראל שתי מילים חדות כתער: 'כפל כפליים!' ור' יחיאל מאיר פיק, בלא כל היסוס, כתב המחאה בסכום שהיה פי ארבע מהסכום שנקב בתחילה...

בסיום הכנס פנה האמרי חיים לאחד מראשי העסקנים ואמר לו: את מה שהבטחתי אשלם בעזרת הש"ת עד לפרוטה האחרונה! אבל הלא תדע שאין לי כסף, ובוודאי לא סכום גדול כל כך, לכן בקשתי היא, שתיכנס אלי מדי ערב, אחרי שאסיים את קבלת הקהל, ואמסור לך את כספי הפדיונות שאקבל באותו יום! סכומים אלו יהיו על חשבון הבטחתי! וכך שילם האמרי חיים את סכום התרומה הגדולה שהבטיח, סכום שהיה מעל ומעבר למה שנתן גדול בתורה אי פעם.

גדולי ישראל שהשתתפו באותו כינוס גדול גילו ברבים את מסירות נפשם למען כלל ישראל, למען העם שבשדות, למען ילדי ישראל בעיירות נידחות ובמקומות רחוקים, הם נשאו בעול עם

הזכות להציל את לימוד התורה: האם תהיה הזכות שלנו, של הנאספים כאן, או שהרווח וההצלחה יעמוד ממקום אחר. הרבי המשיך ותבע מן המשתתפים להעניק מכספם ביד רחבה להצלת המוסדות ולהביע בכך את הערכתם והכרתם ללומדי התורה ולמוסרי הנפש העסקנים.

ההפתעה העצומה הגיעה בסיום הדברים, כשהרבי הכריז: אני תורם במעמד זה עשרים וחמישה אלף דולר! ועשרים וחמישה אלף דולר נוספים אני נותן בשם ר' שמואל דסקל. ודעו לכם, הטעים הרבי, שאפילו לא שאלתי אותו קודם לכן אם הוא מוכן לתרום את הסכום הזה, אבל אני בטוח שהוא יסכים אתי. והרבי הישיר את מבטו אל עבר חסידו הנאמן, איש הצדקה רוב הפעלים, ר' שמואל דסקל, ושאלו: נכון, שמואל, נכון? ור' שמואל דסקל כמובן נענע בראשו.

תדהמה נפלה בחדר. עוד לא היה בארץ ישראל אדם שיתרום למוסד תורני סכום גדול שכזה, קל וחומר שלא היה אדמו"ר שבעצמו תרם סכום שכזה. היו אלו סכומים אדירים שהרימו לכל המשתתפים בכנס את ההשגות על הסכומים שנדרש מהם לתרום. הגבירים הבינו בצורה חדה וברורה כי חובה מוטלת עליהם לתרום סכומים משמעותיים בהרבה יותר מהסכומים שהיה בדעתם לתרום.

המשיך האמרי חיים ואמר: אני מבקש שכל אחד מהתורמים שכבר נתן את ההמחאה על תרומתו, יואיל נא ויקח בחזרה את ההמחאה שנתן, ורק גדולי התורה הנמצאים כאן הם שיקבעו לכל אחד מבעלי היכולת שהתאספו כאן, את גובה הסכום שהוא צריך לתת. עם סיום דברי האמרי חיים, נשא דברים גם הבית ישראל שקרא לגבירים להטות שכם ביד רחבה להצלת התורה, וברך את כל המשתתפים בברכה והצלחה.

שנאמר (קהלת י י) 'קהה הברזל', וכן (ירמיהו לא כח) 'ושיני בנים תקהינה'. והשלישי קרא 'מררי', על שם (שמות א יד) 'וימררו את חייהם'.

ומתוך כך, משלים בעל 'מעשה השם' ומסביר את זכייתו המיוחדת של לוי, שיהיו הגואלים, משה ואהרן, מזרעו: ולרמז התורה טעם אל מה שזכה לוי להיות הגואלים מבניו ולא מבני האחים הגדולים ממנו, הביא את ראובן ואת שמעון, ולא כתבה 'אלה שמות בני ראובן ובני שמעון', לפי שלא הוקבעו שמותם על הוראת דבר, אבל בלוי אמר 'ואלה שמות', שקבע שמותם על ענין הגלות שהיה לוי מצטער מאז, ולכך זכה על דרך שנאמר (ישעיהו סו י) 'שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה', ולכך לא הוצרך להביא גם כן שאר השבטים הקטנים מלוי רק הגדולים ממנו, לומר שעם היותם גדולים לא זכו לכך.

ודבר חידוש כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ, בספרו 'תפארת יהונתן' בזה הפסוק האמור לעיל: הנה נראה הטעם שלא שעבדו מצרים בשבט לוי, היה כי פרעה ראה בקסם כי משבט לוי יקום המושיע, ופרעה חשב, כי מי שאינו בצרה אינו יכול להושיע, כי נוצר תאנה יאכל פריה, מי שסבל גלות יהיה אחר כך לראש, ולכך לא שיעבד בשבט לוי כלל, ולא יוצדק להקים משבט לוי מושיע. וזהו היה טענת ישראל גם כן ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ועבודה קשה, שהם בעבודה רבה ושבט לוי חפשי מכל, ואיך יתכן שהוא יתנשא ויבחר ה' בו למושיע.

אמנם לפי דברי השל"ה הקדוש והמעשה השם הרי שטעותו של פרעה הייתה בכך שלא ידע כי הגם ששבט לוי לא השתעבד תחת ידו, אולם הם היו נושאים בעול עם הציבור ומשתתפים בצערם, כאילו הם עצמם מצויים בשעבוד, וכמעשה לוי שקרא לבניו על שם צרות מצרים, ובשל כך אכן זכו שהגואלים יהיו משבטם.

הציבור והשתתפו בצרת הכלל, בכל מאודם ממש!

על הפסוקים (שמות ו יד-ז): **'אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוף ופלוא חצרן וקרמי אלה משפחת ראובן. ובני שמעון מואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית אלה משפחת שמעון. ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי'.** דקדק רבינו השל"ה הקדוש זיע"א, מהו זה שדווקא אצל בני לוי נאמר 'ואלה שמות' ולא מצאנו כך אצל ראובן ושמעון. אלא שבא הכתוב להודיענו כי יש לשים אל לב את שמותיהם של בני לוי, כי מוסר השכל נפלא מצוי בהם:

הענין הוא כי שבט לוי לא היו בגלות, ולוי ידע דבר זה ורצה להשתתף בצרת הציבור. מה עשה, קרא שמות לבניו על שם הגלות, דהיינו שם 'גרשון' על שם 'כי גרים הם בארץ לא להם'. ושם 'קהת' על שם 'שניהם קהות', ושם 'מררי' על שם 'וימררו את חייהם', זהו שאמר 'ואלה שמות בני לוי'. ומכאן ילמוד האדם להשתתף בצער הציבור, אע"פ שאין הצרה מגעת לו.

וכעין זה ממש מפורש בדברי הקדמון רבינו אליעזר אשכנזי בספרו 'מעשי השם' (חלק מעשה מצרים, פרק י): שנדקדק בלשון הכתוב, שבראובן גם בשמעון לא אמר 'אלה שמות בני ראובן' או 'בני שמעון', אם היות שכבר הזכיר שמותם, רק בלוי. אבל רמזה התורה שלא ראובן ולא שמעון נתנבאו על גלות מצרים רק לוי. והעד על זה שהנה לא תמצא בשמות בני ראובן ושמעון דבר שיורה על הגלות, אבל לוי נתנבא על ענין הגלות העתידי להיות, וקרא שם לבניו לאות.

והנה קרא הראשון 'גרשון' על שם הגירות, והשני 'קהת', על שם החולשה והצרה העתידה לבא על ישראל, ולכן קראו 'קהת' על דרך

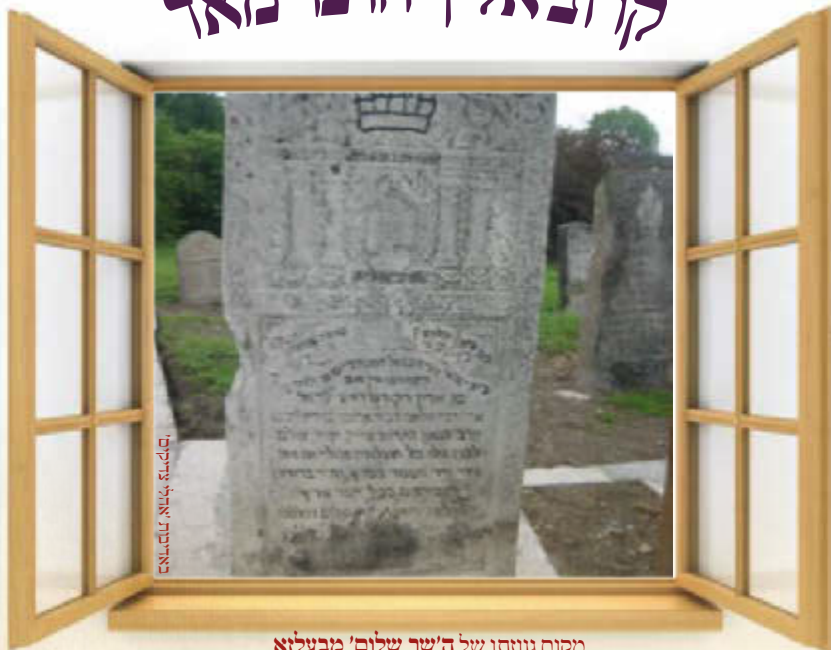
לזכות

עופר פנחס בן צילה שיחי' קרן בת רונית שתחי' טל
ארמזנד שיחי' בן איזה < רונית בת ינינה יעל > בנימין בן אסתר וכל יוצאי חלציהם שיחי'
להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת

לעילוי נשמת

צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה

קרוב אליך הדבר מאד

באדיבות יחסי אהבה

מקום גנותו של ה'שר שלום' מבעלזא

אוצר פניני החסידות

עולמות רוחניים מלאי אור וקדושה

גליון שבועי המלקט באומנות את עיקרי ויסודות אמרי תורתם של הצדיקים
והיראים זיע"א אשר מתורתם אנו דולים ובזכותם אנו חיים וקיימים
- מסודרים על פרשת השבוע ככתבם וכלשונם -

להצטרפות חייג עכשיו: 04-8628888 והגליון בדרך אליך